

РАХУНКОВА ПАЛАТА

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Рішення Рахункової палати
23.11.2023 № 28-1**

ЗВІТ

**про результати аудиту ефективності виконання повноважень
державними органами в частині забезпечення контролю
своєчасності, повноти нарахування та сплати податків та інших
надходжень до державного бюджету суб'єктами господарювання
у сфері лісового господарства**

Київ 2023

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	3
ПРЕАМБУЛА.....	6
ВСТУП.....	8
1. СТАН ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ (ПРОПОЗИЦІЙ) РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ.....	9
2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЛЯННЯ ЛІСОКОРИСТУВАЧАМИ ПОДАТКІВ ТА ІНШИХ НАДХОДЖЕНЬ.....	13
3. ОЦІНКА СТАНУ ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ОБЛІКУ ДЕРЕВИНИ, ВИДАЧІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДОЗВОЛІВ ТА СЕРТИФІКАТІВ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ЛІСОМАТЕРІАЛІВ	22
3.1. Електронний облік деревини.....	22
3.2. Аналіз та оцінка стану видачі територіальними органами Держлісагентства спеціальних дозволів та сертифікатів про походження лісоматеріалів	26
4. ОЦІНКА ОБҐРУНТОВАНОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ДИНАМІКА НАДХОДЖЕНЬ РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА ЛІСОКОРИСТУВАННЯ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	29
5. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ЛІСОКОРИСТУВАЧІВ, НАРАХУВАННЯ ТА СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ІНШИХ НАДХОДЖЕНЬ	33
5.1. Стан податкового обліку лісокористувачів.....	33
5.2. Аналіз та оцінка фінансово-господарської діяльності лісокористувачів ...	34
5.3. Нарахування та сплата лісокористувачами податків та інших надходжень.....	37
6. КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЛІСОКОРИСТУВАЧАМИ ВИМОГ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА	42
6.1. Державний контроль щодо запобігання порушенням лісового законодавства та запобігання ухиленню від сплати податків.....	42
6.2. Податковий контроль за справлянням лісокористувачами податків та інших надходжень	45
6.3. Митний контроль при експорті лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів	49
7. ВЗАЄМОДІЯ ТА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ У ЧАСТИНІ ДОТРИМАННЯ ЛІСОКОРИСТУВАЧАМИ ВИМОГ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	51
ВИСНОВКИ	56
ПРОПОЗИЦІЇ	63
Додатки.....	66

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Бюджетний кодекс ГУ	Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI головне управління
Держаудитслужба	Державна аудиторська служба України
Держекоінспекція	Державна екологічна інспекція України
Держкомлісгосп	Державний комітет лісового господарства України
Держлісагентство	Державне агентство лісових ресурсів України
Держмитслужба	Державна митна служба України
Держстат	Державна служба статистики України
ДПС	Державна податкова служба України
ДП „ЛІАЦ”	Державне підприємство „Лісогосподарський Інноваційно-Аналітичний Центр”
ДП „Ліси України”	Державне спеціалізоване господарське підприємство „Ліси України”
ДФС	Державна фіскальна служба України
Закон № 185	Закон України від 21 вересня 2006 р. № 185-V „Про управління об’єктами державної власності”
Закон № 466	Закон України від 16 січня 2020 р. № 466-IX „Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві”
Закон № 2860	Закон України від 08 вересня 2005 р. № 2860-IV „Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів підприємницької діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів”
ІКС „Податковий блок”	інформаційно-комунікаційна система „Податковий блок”
Інструкція з ведення електронного обліку деревини	Інструкція з ведення електронного обліку деревини, затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 27 вересня 2021 р. № 621, zareestrovanim у Мін’юсті 13 жовтня 2021 р. за № 1343/36965
КВЕД	Класифікатор видів економічної діяльності
ККДБ	код класифікації доходів бюджету
Лісовий кодекс лісогосподарські підприємства	Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII лісогосподарські підприємства, які належать до сфери управління Держлісагентства
Держлісагентства лісокористувач лісорубний квиток	суб’єкт господарювання у сфері лісового господарства спеціальний дозвіл на спеціальне використання лісових ресурсів
Митний кодекс	Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI
Мінагрополітики	Міністерство аграрної політики та продовольства України

Мінекономіки	Міністерство економіки України
Міндовкілля	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Мінфін	Міністерство фінансів України
Мін'юст	Міністерство юстиції України
МУЛМГ	міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства
Нацполіція	Національна поліція України
ОУЛМГ	обласне управління лісового та мисливського господарства
ПДВ	податок на додану вартість
Податковий кодекс	Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI
Порядок № 138, постанова № 138	Порядок відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. № 138 (із змінами від 27 грудня 2022 р. № 1454)
Порядок № 483, постанова № 483	постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 р. № 483 „Про реалізацію експериментального проекту щодо видачі спеціального дозволу на спеціальне використання лісових ресурсів (лісорубного квитка) та сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів в електронній формі”
Порядок видачі спецдозволів, постанова № 761	Порядок видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761 „Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів”
постанова № 303	постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303 „Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану”
постанова № 442	постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 „Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади”
постанова № 1003	постанова Кабінету Міністрів України від 07 вересня 2022 р. № 1003 „Деякі питання реформування управління лісової галузі”
РНБО	Рада національної безпеки і оборони України
рентна плата за лісокористування	рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування

сертифікат походження лісоматеріалів	про	сертифікат про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій
Тимчасовий порядок № 1260, постанова № 1260		Тимчасовий порядок видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 р. № 1260 (із змінами від 28 грудня 2011 р. № 1364)
УКТ ЗЕД		Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності
частина чистого прибутку (доходу)	частина чистого прибутку (доходу)	господарських організацій (державних унітарних підприємств та їх об'єднань), що вилучається до державного бюджету відповідно до закону

ПРЕАМБУЛА

Підстава для проведення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) (далі – **аудит**): стаття 98 Конституції України, статті 26 і 110 Бюджетного кодексу України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI, статті 4, 7 і 10 Закону України від 02 липня 2015 р. № 576-VIII „Про Рахункову палату”, План роботи Рахункової палати на 2023 рік, доручення члена Рахункової палати для виконання повноважень члена Рахункової палати та забезпечення здійснення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) від 16.06.2023 № 16-48, від 09.08.2023 № 16-65 та від 09.10.2023 № 16-74.

Мета аудиту: встановлення фактичного стану та надання оцінки виконання державними органами повноважень у частині забезпечення контролю своєчасності, повноти нарахування та сплати податків та інших надходжень до державного бюджету суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства.

Предмет аудиту:

нормативно-правові акти, організаційно-розпорядчі документи та управлінські рішення державних органів у частині забезпечення контролю своєчасності, повноти нарахування та сплати лісокористувачами податків та інших надходжень до державного бюджету, ефективності використання ними об'єктів державної власності;

інформація про надходження до державного бюджету податків та інших надходжень, зокрема за ККДБ 11020000 „Податок на прибуток підприємств”, 13010100 „Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування”, 14060100 „Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)”, 14060200 „Бюджетне відшкодування податку на додану вартість”, 15020100 „Мито на товари, що вивозяться суб'єктами підприємницької діяльності”, 21010100 „Частина чистого прибутку (доходу) господарських організацій (державних унітарних підприємств та їх об'єднань), що вилучається до державного бюджету відповідно до закону”;

інформаційні бази даних (реєстри), статистична та інша звітність державних органів, суб'єктів господарювання в частині виданих (наданих відмов у видачі), переоформлених, анульованих лісорубних квитків, дозволених до відпуску обсягів заготовленої деревини, обсягу нарахованих та сплачених податків та інших надходжень;

дані податкової звітності, розрахунки платежів, матеріали перевірок та інші документи щодо своєчасності, повноти нарахування та сплати лісокористувачами до державного бюджету податків та інших надходжень;

інформація про діяльність державних органів щодо результативності здійснення контролю за своєчасністю, повнотою нарахування та сплатою до державного бюджету податків та інших надходжень, дотримання лісокористувачами чинного законодавства в частині своєчасності, повноти нарахування та сплати до державного бюджету податків та інших надходжень;

претензійно-позовні документи, інша інформація, що характеризує стан виконання повноважень державними органами в частині забезпечення контролю

своєчасності, повноти нарахування та сплати лісокористувачами податків та інших надходжень до державного бюджету.

Об'єкти аудиту: Держлісагентство, ДПС, Центрально-Західне МУЛМГ (м. Вінниця), Західне МУЛМГ (м. Львів), Південно-Східне МУЛМГ (м. Дніпро), ГУ ДПС у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській та Львівській областях.

Надсилання запитів з питань аудиту: Міндовкілля, Мінфіну, Мінекономіки, Нацполіції, Держмитслужбі, Держекоінспекції, ДП „Ліси України”, ДП „ЛІАЦ”, Північно-Західному МУЛМГ (м. Рівне), Південно-Західному МУЛМГ (м. Хмельницький), Центральному МУЛМГ (м. Житомир), Північному МУЛМГ (м. Чернігів), Північно-Східному МУЛМГ (м. Харків), Південному МУЛМГ (м. Миколаїв).

Критерії оцінки:

законність – відповідність управлінських рішень і організаційно-розпорядчих документів, прийнятих державними органами, вимогам чинного законодавства в частині забезпечення контролю за своєчасністю, повнотою нарахування та сплатою лісокористувачами податків та інших надходжень до державного бюджету, а також видачі лісорубних квитків лісокористувачам, сертифікатів про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій, ведення лісового господарства;

обґрунтованість – відповідність прогнозних (планових) показників рентної плати за лісокористування фактичним надходженням такої плати до державного бюджету;

повнота і своєчасність – стан нарахування і сплати лісокористувачами податків та інших надходжень до державного бюджету, дієвість контролю за дотриманням ними вимог чинного законодавства;

результативність – оцінка діяльності державних органів щодо прогнозування (планування), забезпечення контролю за своєчасністю, повнотою нарахування та сплати лісокористувачами податків та інших надходжень до державного бюджету.

Початкові обмеження щодо проведення аудиту: 2020–2022 роки та I півріччя 2023 року.

Методи збирання даних: моніторинг та аналіз нормативно-правових актів; аналіз матеріалів та документів щодо організації роботи та виконання покладених на об'єкти аудиту основних завдань і функцій з питань надання пропозицій щодо прогнозування (планування), забезпечення контролю за своєчасністю, повнотою нарахування та сплатою лісокористувачами податків та інших надходжень до державного бюджету; дані інформаційних систем державних органів; аналіз інформації, отриманої на запити Рахункової палати; вивчення та аналіз статистичної, іншої звітності державних органів, аналітичної інформації; ознайомлення, опитування, обстеження, аналіз світового досвіду.

ВСТУП

Лісове господарство є одним із найважливіших сегментів в економіці країни. Сталий розвиток лісового господарства ґрунтується на гармонійному поєднанні екологічних, економічних та соціальних функцій лісів.

Загальна площа лісових ділянок, що належать до лісового фонду України, становить 10,4 млн га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю 9,6 млн га. Лісистість України – 15,9 відс., але, незважаючи на досить невелику лісистість території, країна займає 9 місце в Європі за площею лісів та 7 – за запасами деревини (2,3 млрд м³). Запас деревини на 1 га становить близько 235 м³, зокрема у лісах, що перебувають у користуванні лісогосподарських підприємств Держлісагентства, – 251 м³ (10 місце в Європі, у Польщі – 288 м³, Швеції – 131 м³)¹.

За рік у лісах України в середньому приростає 35 млн м³ деревини. Відбувається поступове збільшення запасу, що вказує на значний економічний і природоохоронний потенціал наших лісів.

Основні показники ведення лісового господарства за 2020–2021 роки свідчать про стабільну роботу лісогосподарських підприємств: заготівля деревини – 17,8–17,6 млн м³, обсяг реалізації лісопродукції – 15,1–15,4 млн м³ відповідно. У 2022 році у зв'язку з воєнною агресією РФ проти України, бойовими діями та тимчасовою окупацією окремих територій нашої держави, обсяги заготівлі деревини зменшились на 9,7 відс. (до 15,9 млн м³), реалізація лісопродукції – на 14,9 відс. (до 13,1 млн м³).

При цьому за рахунок збільшення у 2021 (в 1,6 раза, з 0,8 до 1,3 тис. грн за м³) та 2022 роках (ще в 1,2 раза, до 1,65 тис. грн за м³) ціни реалізації одиниці продукції, вартість реалізованої лісопродукції зросла у 1,7 раза (з 12,4 до 20,5 млрд грн) та на 5,4 відс. (до 21,6 млрд грн) відповідно².

Залежно від виду рубок лісокористувачі за кожен кубічний метр заготовленої деревини, насамперед, сплачують рентну плату за лісокористування, яка має бути інструментом стимулювання до раціонального використання та приросту лісових ресурсів та посідає третє місце у структурі питомої ваги сплачених лісокористувачами до державного бюджету податків та інших надходжень.

У цілому лісокористувачами протягом періоду, що досліджувався, до державного бюджету сплачено 16 млрд грн: 10,7 млрд грн (67 відс.) ПДВ, 2,25 млрд грн (14 відс.) частини чистого прибутку (доходу), 2,24 млрд грн (13,9 відс.) рентної плати за лісокористування та 0,9 млрд грн (5,4 відс.) податку на прибуток.

Триваюча широкомасштабна збройна агресія РФ проти України суттєво впливає на лісове господарство України – 2,9 млн га лісів мають різні рівні пошкодження. На 30.06.2023 розмір шкоди та збитків, завданих державним та комунальним лісогосподарським підприємствам, за розрахунками Держлісагентства, становить 1 129,4 млн грн, у тому числі через неможливість використання корисних властивостей лісів та втрату лісогосподарського

¹ Публічний звіт Голови Державного агентства лісових ресурсів України за 2022 рік.

² За даними Державної служби статистики України.

виробництва – 910,3 млн грн, недоотримання доходу від непроведення рубок та невикористання лісових ділянок – 212 млн гривень. При цьому постійні атаки на цивільну інфраструктуру зумовлюють високий попит на лісову продукцію для виробництва тепла та використання деревини у відновлювальних роботах.

Серед основних **проблем лісового господарства** на сьогодні можна окреслити такі: постійна загроза через незаконні рубки; **невжиття ефективних заходів державного контролю** з охорони лісів від незаконних рубок та запобігання правопорушенням у цій сфері; **неврахування в Податковому кодексі класифікації лісоматеріалів** при розрахунку суми рентної плати за лісокористування; **неналежний контроль за справлянням податків** та інших надходжень лісокористувачами.

З огляду на це **питання справляння податків та інших надходжень лісокористувачами до державного бюджету** потребує уваги. **Вирішення питань незаконних рубок, поліпшення управління лісами, особливо після завершення війни, матимуть важливе значення для відновлення України.**

1. СТАН ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ (ПРОПОЗИЦІЙ) РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ

Рахунковою палатою у 2017 році проведено аудит ефективності виконання повноважень органами державної влади в частині забезпечення повноти справляння податків та інших надходжень до державного бюджету суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства та затверджено звіт (рішення Рахункової палати від 26.10.2017 № 22-2). Аудит засвідчив, що протягом 2014–2016 років і I півріччя 2017 року в Україні не забезпечено створення ефективної, прозорої і регульованої загальнодержавної системи обліку та ведення лісового господарства, охорони лісів. Значні обсяги незаконних рубок і невідшкодованих збитків за їх наслідками, а також належні взаємодія та координація дій органів державної влади в частині обміну інформацією як з питань справляння податків, так і виявлення лісопорушень та притягнення винних до відповідальності, не сприяли ефективному захисту, використанню та відтворенню лісових ресурсів, стабільному, повноцінному розвитку лісового господарства в цілому та отриманню державним бюджетом податків і платежів у повному обсязі.

Про результати попереднього аудиту поінформовано Верховну Раду України, рішення Рахункової палати надіслано Кабінетові Міністрів України. Звіт і рішення Рахункової палати з рекомендаціями (пропозиціями) щодо усунення виявлених під час аудиту порушень та недоліків надіслано ДФС і Держлісагентству.

Аналіз виконання Кабінетом Міністрів України, Мінфіном, Мінагрополітики, ДФС і Держлісагентством пропозицій, наданих у рішенні Рахункової палати, засвідчив, що **із 16 рекомендацій (пропозицій) виконано в повному обсязі або частково 13**, зокрема:

Законом України від 25 квітня 2019 р. № 2708 „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження українських лісів” внесено, зокрема, зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, якими збільшено розмір штрафів за порушення встановленого порядку використання лісосічного фонду, заготівлі і вивезення деревини, заготівлі живиці; незаконну

порубку, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка; знищення або пошкодження полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень; знищення або пошкодження підросту в лісах;

Законом України від 06 вересня 2018 р. № 2530-VIII „Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму „єдиного вікна” та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України” внесено зміни до Закону України від 08 вересня 2005 р. № 2860-IV „Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів підприємницької діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів” у частині посилення на органи державної влади, що припинили свою діяльність внаслідок адміністративної реформи;

Законом України від 06 вересня 2018 р. № 2531-VIII „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів” з 01.01.2019 посилено адміністративну та кримінальну відповідальність за незаконну вирубку лісу та подальший його експорт поза митним контролем (контрабанду) та встановлено обмеження внутрішнього споживання необроблених лісоматеріалів з метою збереження лісового фонду країни;

на розгляді у Верховній Раді України перебувають³ проєкти законів України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері мисливського господарства та полювання та запобігання незаконному полюванню” (подано 11.03.2020, реєстр. № 3200) та „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо удосконалення законодавства у сфері мисливського господарства та полювання, а також боротьби з браконьєрством)” (подано 17.03.2020, реєстр. № 3200-1), якими, зокрема, передбачено встановлення розмірів плати за користування мисливськими угіддями;

ДФС вжито організаційних заходів щодо усунення недоліків, виявлених під час аудиту. Зокрема, територіальні органи ДФС зобов’язано щокварталу проводити моніторинг платників рентної плати за лісокористування шляхом звірок з переліком лісокористувачів, яким видано лісорубні квитки, митниці ДФС – при митному оформленні товарів групи „Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля” при їх експорті забезпечити контроль за недопущенням переміщення через митний кордон України лісоматеріалів, заборонених до вивезення та таких, що переміщуються без дозвільних документів;

Держлісагентством видано наказ від 06.10.2017 № 459, в якому визначено ряд комплексних заходів для покращення ефективності охорони лісів, що перебувають у користуванні лісогосподарських підприємств, які належать до сфери управління Держлісагентства, контролю за використанням лісових ресурсів, обліком і реалізацією деревини, та підписано протокол про обмін інформацією з Національною поліцією України з метою оперативного її обміну.

³ Постановою Верховної Ради України від 05 вересня 2023 р. № 3369-IX включено до Порядку денного десятої сесії Верховної Ради України дев’ятого скликання.

Слід зазначити, що одну із рекомендацій Рахункової палати реалізовано Міндовкіллям: наказом Міндовкілля від 15.11.2021 № 749⁴ „Про затвердження Порядку ведення лісовпорядкування” визнано таким, що втратив чинність, наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 05 лютого 2007 р. № 38⁵ „Про затвердження Інструкції про порядок погодження та затвердження розрахункових лісосік”.

Водночас Мінагрополітики і Мінфіном (в межах повноважень) не виконано рекомендації (пропозиції) щодо:

підготовки пропозицій про внесення змін до нормативно-правових актів, зокрема в частині визначення органу, який видає сертифікати про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій; врегулювання порядку видачі суб'єктам господарювання документів дозвільного характеру дозвільними органами – суб'єктами надання адміністративних послуг та порядку перерахунку суми рентної плати за лісокористування, зазначеної в лісорубному квитку, в разі перевищення обсягу деревини при заготівлі;

розробки механізму (порядку) донарахування/перерахунку рентної плати за лісокористування відповідно до абзацу третього пункту 256.9 та абзацу другого підпункту 256.11.2 пункту 256.11 статті 256 Податкового кодексу.

Крім того, Мінагрополітики:

не затверджено правил обліку, зберігання, заповнення, видачі бланків лісорубного або лісового квитка та правил огляду місць використання лісових ресурсів;

не забезпечено внесення змін до Стандарту адміністративної послуги з видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій, затвердженого наказом Держкомлісгоспу від 07.09.2009 № 230⁶, в частині посилання на Держкомлісгосп та його територіальні органи, що припинили свою діяльність.

При цьому зміни, що вносилися до пункту 17 Порядку видачі спецдозволів у частині визначення **центрального органу виконавчої влади, який затверджує правила обліку, зберігання, заповнення, видачі бланків лісорубного або лісового квитка, також не сприяли вирішенню зазначених питань.** Зокрема, постановами Кабінету Міністрів України:

від 04 грудня 2019 р. № 1065⁷ слово „Мінагрополітики” замінено словом „Мінекоенерго”, а слова „Мінприроди та” виключено;

⁴ Зареєстрованим у Мін'юсті 21 грудня 2021 р. за № 1644/37266, втратив чинність на підставі наказу Міндовкілля від 22 березня 2023 № 168 „Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15 листопада 2021 року № 749”, зареєстрованого в Мін'юсті 06 квітня 2023 р. за № 589/39645.

⁵ Зареєстрований у Мін'юсті 21 лютого 2007 р. за № 160/13427.

⁶ „Про затвердження Стандарту адміністративної послуги з видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлення з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій”.

⁷ „Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності Міністерства енергетики та захисту довкілля”, набрала чинності 24.12.2019.

від 09 вересня 2020 р. № 826⁸ слово „Мінекоенерго” замінено словом „Міндовкілля”.

Довідково. Спрямування та координація діяльності Держлісагентства здійснювались: до 17.09.2019 через Міністра аграрної політики та продовольства (постанова № 442); з 17.09.2019 – Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (постанова № 442, у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 р. № 847 „Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства”); з 28.09.2019 – Міністра енергетики та захисту довкілля України (постанова № 442, у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 847 „Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України”); з 30.05.2020 – Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України (постанова № 442, у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 425 „Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади”).

У 2022 році Рахунковою палатою здійснено аналіз фактичного стану та надано оцінку впливу законодавства на повноту нарахування і своєчасність надходження рентної плати до державного та місцевих бюджетів (рішення Рахункової палати від 20.12.2022 № 26-8), у тому числі рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Аналіз виконання рекомендацій (пропозицій) заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) засвідчив їх **невиконання Мінфіном у частині розробки пропозицій про внесення змін до:**

абзацу другого пункту 256.9 статті 256 Податкового кодексу **щодо визначення класифікації дров'яної деревини;**

підпункту 256.11.2 пункту 256.11 статті 256 Податкового кодексу – **сплати вартості заготовленої ділової деревини (лісоматеріалів круглих) у разі перевищення при заготівлі зазначеного в лісорубному квитку обсягу більше як на 15 відсотків.**

Довідково. За інформацією Мінфіну (лист від 01.03.2023 № 11230-01-7/5734), механізм застосування ставок оподаткування рентною платою за лісокористування передбачає врахування лише таких показників, як найменування лісової породи, вид деревини (ділова чи дров'яна), розмір деревини (діаметр), місцезнаходження лісової ділянки (пояс) та обсяг у м³, тобто економічна сутність цього податку полягає в тому, що розмір ставок оподаткування не залежить від будь-яких вартісних показників об'єкта оподаткування (деревини).

Отже, рекомендація внести зміни до Податкового кодексу „в частині сплати вартості заготовленої ділової деревини (лісоматеріалів круглих) у разі перевищення при заготівлі зазначеного в лісорубному квитку обсягу більше як на 15 відс.” не відповідає механізму справляння цього податку.

Разом з тим неузгодженість положень окремих нормативно-правових актів та Податкового кодексу у частині використання лісових ресурсів призводить до нездійснення суб'єктами лісових відносин перерахунку у разі перевищення фактично заготовленої деревини та, відповідно, недонадходжень до державного та місцевих бюджетів рентної плати за лісокористування.

Таким чином, Кабінетом Міністрів України, Мінфіном, Мінагрополітики, ДФС і Держлісагентством вжито заходів, спрямованих на реалізацію більшості рекомендацій (пропозицій) Рахункової палати, однак деякі з них так і залишилися невиконаними. Як наслідок, окремі проблемні питання, зокрема повнота справляння рентної плати за лісокористування, є актуальними і сьогодні.

⁸ „Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів”, набрала чинності 17.09.2020.

2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЛЯННЯ ЛІСОКОРИСТУВАЧАМИ ПОДАТКІВ ТА ІНШИХ НАДХОДЖЕНЬ

Відповідно до статті 6 Лісового кодексу лісовими ресурсами є **деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу**, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі формування лісових природних комплексів.

Право користування лісами здійснюється в порядку постійного та тимчасового користування лісами (частина перша статті 16 Лісового кодексу).

Статтею 17 Лісового кодексу визначено, що у постійне користування ліси на землях державної власності для ведення лісового господарства без встановлення строку надаються спеціалізованим державним лісогосподарським підприємствам, іншим державним підприємствам, установам та організаціям, у яких створено спеціалізовані лісогосподарські підрозділи, на підставі рішення органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування згідно з вимогами частини третьої цієї статті.

Відповідно до статті 35 Лісового кодексу організація лісового господарства, зокрема, передбачає розроблення та затвердження в установленому законом порядку нормативно-правових актів з ведення лісового господарства; встановлення віку стиглості деревостанів, норм використання лісових ресурсів; проведення лісовпорядкування; ведення державного лісового кадастру, обліку лісів; здійснення моніторингу лісів.

Нормативно-правовими актами з ведення лісового господарства згідно зі статтею 37 Лісового кодексу, зокрема, регулюються проведення рубок головного користування⁹; ведення державного лісового кадастру, обліку, моніторингу та проведення національної інвентаризації лісів; організація та проведення лісової сертифікації; відновлення лісів і лісорозведення.

Використання лісових ресурсів може здійснюватися в порядку загального і спеціального використання (стаття 65 Лісового кодексу).

Довідково. Загальне використання лісових ресурсів передбачає право громадян вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо в лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності (стаття 66 Лісового кодексу).

Спеціальне використання лісових ресурсів регулюється статтею 67 Лісового кодексу, відповідно до якої у порядку спеціального використання можуть здійснюватися, зокрема, такі види використання лісових ресурсів: **заготівля деревини, заготівля другорядних лісових матеріалів.**

Спеціальне використання лісових ресурсів здійснюється в межах лісових ділянок, виділених для цієї мети.

Порядок та умови здійснення спеціального використання лісових ресурсів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

⁹ Рубки головного користування – вид рубок, які проводять з метою заготівлі деревини у стиглих та перестійних лісових насадженнях, в основу яких покладено дотримання принципів безперервного, невиснажливого і раціонального використання лісових ресурсів, збереження умов відтворення високопродуктивних стійких деревостанів, їх екологічних та інших корисних властивостей.

Довідково. Умови і механізм спеціального використання лісових ресурсів - заготівлі деревини під час проведення рубок головного користування, другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та використання корисних властивостей лісів визначено Порядком лісокористування.

Спеціальне використання лісових ресурсів на виділеній лісовій ділянці проводиться за спеціальним дозволом, зокрема лісорубним квитком, що видається безоплатно (частина перша статті 69 Лісового кодексу).

Довідково. Лісорубний квиток є основним документом, на підставі якого здійснюється спеціальне використання лісових ресурсів, ведеться облік дозволених до відпуску запасів деревини, встановлюються строки здійснення лісових користувань та вивезення заготовленої продукції, строки і способи очищення лісосік від порубкових решток, а також ведеться облік природного поновлення лісу, що підлягає збереженню, та облік плати, нарахованої за використання лісових ресурсів (пункт 2 Порядку видачі спецдозволів).

Спеціальний дозвіл на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування видається органом виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства (частина друга статті 69 Лісового кодексу).

Спеціальний дозвіл на інші види спеціального використання лісових ресурсів видається власниками лісів або постійними лісокористувачами (частина третя статті 69 Лісового кодексу).

Довідково. Умови і механізм видачі лісорубного квитка як спеціального дозволу на використання лісових ресурсів визначено Порядком видачі спецдозволів.

Слід зазначити, що дію постанови № 761 зупинено через шість місяців з дня набрання чинності (17.05.2023) постановою № 483 (на період реалізації з 1 червня 2023 року по 1 червня 2025 року експериментального проєкту щодо видачі спеціального дозволу на спеціальне використання лісових ресурсів (лісорубного квитка) в електронній формі) у частині видачі лісорубних квитків, визначених Порядком видачі спецдозволів (крім пункту 5) та Порядком лісокористування (крім пункту 50), згідно з постановою № 483.

Постановою № 483 також передбачено, що лісорубні квитки видаються протягом шести місяців з дня набрання чинності цією постановою як в електронній, так і в паперовій формі, а в подальшому виключно в електронній формі; лісорубні квитки, які видані до дня набрання чинності цією постановою, діють до 31 грудня 2023 р. з урахуванням пункту 50 Порядку лісокористування.

Видача спеціального дозволу на спеціальне використання лісових ресурсів (лісорубного квитка) в електронній формі є електронною публічною послугою, яка надається заявнику через Єдину екологічну платформу „ЕкоСистема” або засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (далі – Портал Дія) з подальшим відображенням інформації на Єдиній екологічній платформі „ЕкоСистема” та Порталі Дія (пункт 3 Порядку реалізації експериментального проєкту щодо видачі спеціального дозволу на спеціальне використання лісових ресурсів (лісорубного квитка) в електронній формі, затвердженого постановою № 483).

Статтею 71 Лісового кодексу встановлено, що лімітом заготівлі деревини в порядку рубок головного користування є затверджена в установленому порядку розрахункова лісосіка¹⁰. **Заготівля деревини в порядку рубок головного користування в розмірах, що перевищують розрахункову лісосіку, забороняється.**

Відповідно до статті 77 Лісового кодексу спеціальне використання лісових ресурсів, крім розміщення пасік, є платним.

¹⁰ Розрахункова лісосіка – щорічна науково обґрунтована норма заготівлі деревини в порядку рубок головного користування, яка затверджується для кожного власника, постійного користувача лісів окремо за групами порід, виходячи з принципів безперервності та невиснажливості використання лісових ресурсів (частина перша статті 43 Лісового кодексу).

Основним нормативно-правовим актом, спрямованим на регулювання відносин, що виникають, зокрема, у сфері справляння податків, визначення вичерпного переліку податків, що справляються в Україні, порядку їх адміністрування, платників податків, їх прав та обов'язків, компетенції контролюючих органів, повноважень і обов'язків їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальності за порушення податкового законодавства, є Податковий кодекс (стаття 1 Податкового кодексу).

Лісокористувачі є платниками таких загальнодержавних податків, як податок на прибуток, ПДВ та рентна плата.

Із зазначених податків рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів є тим податком, який має бути інструментом стимулювання до раціонального використання та приросту лісових ресурсів.

Перелік платників та порядок справляння рентної плати за лісокористування визначено статтею 256 Податкового кодексу.

Так, **платниками рентної плати за лісокористування відповідно до пункту 256.1 статті 256 Податкового кодексу є, зокрема, лісокористувачі – юридичні особи, їх філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, що не мають статусу юридичної особи, постійні представництва нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження з України або виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, фізичні особи (крім фізичних осіб, які мають право безоплатно без видачі спеціального дозволу використовувати лісові ресурси відповідно до лісового законодавства), а також фізичні особи – підприємці, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів на підставі спеціального дозволу (лісорубного квитка або лісового квитка) або відповідно до умов договору довгострокового тимчасового користування лісами¹¹.**

Об'єктом оподаткування рентною платою за спеціальне використання лісових ресурсів, зокрема, є деревина, заготовлена в порядку рубок головного користування та під час проведення заходів щодо поліпшення якісного складу лісів, їх оздоровлення, посилення захисних властивостей; з розчищення лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю, у зв'язку з будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів тощо (підпункти 256.2.1–256.2.2 пункту 256.2 статті 256 Податкового кодексу).

Ставки рентної плати за лісокористування встановлюються у розмірах, визначених пунктом 256.3 статті 256 Податкового кодексу, залежно від виду основних і неосновних лісових порід, діаметру стовбура¹² ділової деревини (великий, середній, дрібний) з урахуванням розподілу лісів за поясами (пункт 256.5 статті 256 Податкового кодексу).

¹¹ Довгострокове тимчасове користування лісами – засноване на договорі строкове платне використання лісових ділянок, які виділяються для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, проведення науково-дослідних робіт (частина третя статті 18 Лісового кодексу).

¹² До великої деревини всіх лісових порід належать відрізки стовбура (у верхньому перетині без кори) діаметром від 25 сантиметрів і більше, середньої – діаметром від 13 до 24 сантиметрів, дрібної – діаметром від 3 до 12 сантиметрів (пункт 256.9 статті 256 Податкового кодексу).

До 01.07.2020 ставки рентної плати застосовувались ще з урахуванням розподілу лісів за розрядами.

З 01.07.2020 у зв'язку зі змінами, внесеними Законом № 466 до Податкового кодексу, у пункті 256.5 слова „і розрядами” виключено, пункти 256.7 та 256.8, якими регулювалися відносини, пов'язані з встановленням і зміною розподілу лісів за розрядами, виключено.

Протягом періоду, що досліджувався, **розмір ставок рентної плати за лісокористування з 01.01.2022 Законом України від 30 листопада 2021 р. № 1914-IX „Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень” збільшено на 14,5 відсотка.**

До дров'яної деревини належать сортименти, які можна використовувати для технологічних потреб, а також які непридатні для промислової переробки (дрова паливні).

На дров'яну деревину, використану для технологічних потреб, **донараховується рентна плата за результатами фактичної заготівлі у розмірі 70 відсотків** установлених підпунктами 256.3.1 і 256.3.2 пункту 256.3 цієї статті ставок рентної плати за ділову дрібну деревину відповідної лісової породи.

Водночас пунктом 5 Інструкції з ведення електронного обліку деревини визначено, що заготовлена деревина поділяється на такі види: **круглі лісоматеріали¹³, довгомірні матеріали, деревина дров'яна непромислового використання¹⁴, деревина дров'яна промислового використання¹⁵, хмиз, ялинки новорічні. Як наслідок, не визначено належних підстав для здійснення донарахувань лісокористувачами рентної плати за результатами фактичної заготівлі дров'яної деревини, використаної для технологічних потреб, оскільки положення пункту 5 Інструкції з ведення електронного обліку деревини не відповідають нормам статті 256 Податкового кодексу.**

Порядок нарахування податкових зобов'язань з рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів визначено пунктом 256.11 статті 256 Податкового кодексу. Так, **сума рентної плати обчислюється суб'єктами лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, і зазначається у таких дозволах (підпункт 256.11.1).**

Відповідно до підпункту 256.11.2 пункту 256.11 статті 256 Податкового кодексу **сума рентної плати, зазначена в лісорубному та лісовому квитках, підлягає перерахунку суб'єктом лісових відносин, який видає спеціальні дозволи, у разі коли:**

¹³ Лісоматеріали, отримані поперечним поділом стовбура поваленого дерева (пункт 2 Інструкції з ведення електронного обліку деревини).

¹⁴ Лісоматеріали хвойних та листяних порід деревини, розрізані вздовж і поперек та/або колоті, що використовуються як паливо в таких побутових пристроях для спалювання деревини, як печі, каміни і системи центрального опалення (пункт 2 Інструкції з ведення електронного обліку деревини).

¹⁵ Лісоматеріали хвойних та листяних порід деревини у вигляді колод, очищених від сучків, як правило з корою, призначені для промислового використання у виробництві теплової та електроенергії, трісок, стружок, піролізу, гідролізу тощо. Також можуть бути використані, за умови договору (контракту), як сировина для деревних плит. На вимогу споживача можуть поставлятися як у круглому, так і у розколотому виді (пункт 2 Інструкції з ведення електронного обліку деревини).

загальна кількість фактично заготовленої деревини під час її відпуску з обліком за площею перевищує зазначену в лісорубному квитку та кількість більше ніж на 10 відсотків;

фактичний обсяг використання лісових ресурсів перевищує зазначений у лісовому квитку на весь обсяг такого перевищення.

Підставою для перерахунку є спеціальні дозволи та акти огляду місць використання лісових ресурсів.

Водночас пунктом 64 Порядку лісокористування визначено: якщо загальна кількість фактично заготовленої деревини перевищує зазначену в лісорубному квитку більш як на 10 відс. або вихід ділової деревини (лісоматеріалів круглих) – більш як на 15 відс., то власник лісів або постійний лісокористувач сплачує нормативну вартість додатково заготовленої деревини.

Отже, Податковим кодексом не передбачено здійснення перерахунку та сплати суб'єктом лісових відносин рентної плати у разі перевищення фактично заготовленої ділової деревини більше як на 15 відс. зазначеної в лісорубному квитку, що створює ризики втрати бюджетами зазначених надходжень.

Лісокористувачі, в яких за результатами діяльності здійснюється перерахунок рентної плати, відображають донараховані суми рентної плати в податковій декларації (підпункт 256.11.5 пункту 256.11 статті 256 Податкового кодексу).

Водночас додаток 8 „Розрахунок з рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування” до податкової декларації з рентної плати¹⁶ **не містить відомостей щодо виду проведеного донарахування рентної плати**, а саме: перерахунок рентної плати за дров'яну деревину для технологічних потреб за перевищення загальної кількості фактично заготовленої деревини відповідно до пункту 64 Порядку лісокористування. Сума донарахованої рентної плати відображається в рядку 5.3 зазначеного додатка до податкової декларації з рентної плати однією сумою без розшифрування за видами проведених донарахувань. Як наслідок, **достовірність та повноту декларування лісокористувачами податкового зобов'язання з рентної плати можливо дослідити лише при проведенні документальних перевірок.**

Порядок подання декларації, строки сплати, відповідальність платників рентної плати та контроль за її справлянням визначено статтями 257 і 258 цього Кодексу (пункт 256.12 статті 256 Податкового кодексу).

Відповідно до статті 257 Податкового кодексу базовий податковий (звітний) період для рентної плати дорівнює календарному кварталу (пункт 257.1).

Платники рентної плати самостійно обчислюють суму податкових зобов'язань з рентної плати (пункт 257.2 Податкового кодексу).

Платник рентної плати до закінчення визначеного розділом II Податкового кодексу граничного строку подання податкових декларацій за податковий (звітний) період, визначений цією статтею, подає до відповідного контролюючого органу за формою, встановленою у порядку, передбаченому статтею 46 цього Кодексу,

¹⁶ Затвердженої наказом Мінфіну від 17 серпня 2015 р. № 719, зареєстрованим у Мін'юсті 03 вересня 2015 р. за № 1051/27496 (у редакції наказу Мінфіну від 07 листопада 2016 р. № 927), із змінами, внесеними наказом Мінфіну від 15 лютого 2022 р. № 79 „Про затвердження Змін до форми Податкової декларації з рентної плати”, зареєстрованим у Мін'юсті 02 березня 2022 р. за № 276/37612.

податкову декларацію, яка містить, зокрема, додатки з рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів – за місцезнаходженням лісової ділянки (підпункт 257.3.5 пункту 257.3 Податкового кодексу).

Відповідальність за правильність обчислення, повноту і своєчасність її внесення до бюджету, а також за своєчасність подання контролюючим органам відповідних податкових декларацій згідно із нормами цього Кодексу та інших законодавчих актів покладається на платника рентної плати (підпункт 258.1.1 пункту 258.1 Податкового кодексу).

Контроль за правильністю обчислення, своєчасністю і повнотою справляння рентної плати здійснюють контролюючі органи (підпункт 258.2.1 пункту 258.2 статті 258 Податкового кодексу).

Суб'єкти лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, до 10 числа місяця, що настає за звітним кварталом, направляють контролюючим органам перелік лісокористувачів, яким видано лісорубні квитки та лісові квитки, за формою, встановленою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства (підпункт 258.2.6 пункту 258.2 статті 258 Податкового кодексу).

Довідково. Форми переліків лісокористувачів, яким видано лісорубні квитки та лісові квитки, затверджені наказом Мінфіну від 07 липня 2015 р. № 627, зареєстрованим у Мін'юсті 22 липня 2015 р. за № 883/27328.

У частині справляння інших податків: перелік платників, об'єкт та база оподаткування, **порядок обчислення та сплати податку на прибуток підприємств регулюються розділом III**, перелік та порядок реєстрації/анулювання реєстрації платників, об'єкт та база оподаткування, особливості справляння ПДВ – **розділом V Податкового кодексу**. При цьому протягом періоду, що досліджувався, базова (основна) ставка податку на прибуток становила 18 відс., ПДВ – 20 відс. бази оподаткування (статті 136 та 193 Податкового кодексу).

Відповідно до пункту 137.4 статті 137 Податкового кодексу **податковими (звітними) періодами для податку на прибуток підприємств, крім випадків, передбачених пунктом 137.5¹⁷ цієї статті, є календарні квартал, півріччя, три квартали, рік**. При цьому податкова декларація розраховується наростаючим підсумком.

Довідково. Форму Податкової декларації з податку на прибуток підприємств затверджено наказом Мінфіну від 20 жовтня 2015 р. № 897 (у редакції наказу Мінфіну від 20 лютого 2023 р. № 101), зареєстрованим у Мін'юсті 11 листопада 2015 р. за № 1415/27860.

Звітним (податковим) періодом для ПДВ є **один календарний місяць з урахуванням особливостей, визначених абзацами другим і третім пункту 202.1 статті 202 Податкового кодексу**.

¹⁷ Річний податковий (звітний) період встановлюється, зокрема, для платників податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за показниками Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), за попередній річний звітний період, не перевищує 40 млн гривень. При цьому до річного доходу від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначеного за показниками Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), включається дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інші операційні доходи, фінансові доходи та інші доходи (підпункт „в” пункту 137.5 статті 137 Податкового кодексу).

Довідково. Форму податкової декларації з податку на додану вартість затверджено наказом Мінфіну від 28 січня 2016 р. № 21 „Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість” (у редакції наказу Мінфіну від 28 грудня 2022 р. № 463), зареєстрованим у Мін’юсті 29 січня 2016 р. за № 159/28289.

Також лісокористувачі – державні підприємства є платниками частини чистого прибутку (доходу), особливості відрахування якої регулюються статтею 11¹ Закону № 185, частиною першою¹⁸ якої визначено, зокрема, що **державні унітарні підприємства та їх об’єднання зобов’язані спрямувати частину чистого прибутку (доходу) до Державного бюджету України у розмірі не менше 30 відс. у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.**

У періоді, що досліджувався, відповідно до пункту 1 Порядку № 138 частина чистого прибутку (доходу), що відраховується, зокрема, державними унітарними підприємствами та їх об’єднаннями до державного бюджету за відповідний період, визначається виходячи з обсягу чистого прибутку (доходу), розрахованого згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку як підсумок суми чистого фінансового результату (прибутку) та суми капіталу в дооцінках, яка підлягає перенесенню до нерозподіленого прибутку, з урахуванням того, що до такого підсумку також може бути включена частка нерозподіленого прибутку або невикористаних фондів, утворених внаслідок розподілу прибутку в обсязі, визначеному рішенням органу управління, за наявності фінансових ресурсів у підприємства, за результатами фінансово-господарської діяльності, починаючи з 1 січня 2019 р., – у розмірі 90 відс., з **1 січня 2020 р. – у розмірі 80 відсотків**¹⁹.

Довідково. Відповідно до пункту 1 Порядку № 138 за результатами фінансово-господарської діяльності до 01.01.2019 розмір відрахування частини чистого прибутку (доходу) для державних унітарних підприємств та їх об’єднань до державного бюджету становив 75 відсотків.

З 20.07.2021²⁰ частковою зміною абзацу першого пункту 1 Порядку № 138 встановлено: частина чистого прибутку (доходу), що відраховується державними лісогосподарськими, лісозахисними, іншими підприємствами, які належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів, до державного бюджету, визначається у розмірі 50 відс. за умови спрямування ними 30 відс. чистого прибутку (доходу) від своєї діяльності на придбання необоротних активів, необхідних для здійснення заходів з охорони, захисту,

¹⁸ З 12.01.2022 частина перша статті 11¹ Закону № 185 у редакції Закону України від 15 грудня 2021 р. № 1962-IX „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління сферою охорони здоров’я та забезпечення медичного обслуговування населення”.

¹⁹ З 13.05.2020 у зв’язку з набранням чинності змінами, внесеними до пункту 1 Порядку № 138 постановою Кабінету Міністрів України від 06 травня 2020 р. № 349 „Про внесення змін до пункту 1 Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об’єднаннями”, абзац перший пункту 1 Порядку № 138 після слова „відсотків” доповнено словами та цифрами „, з 1 січня 2020 р. – у розмірі 80 відсотків”.

²⁰ У зв’язку із набранням чинності змінами, внесеними до пункту 1 Порядку № 138 постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 718 „Про внесення зміни до пункту 1 Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об’єднаннями”. Відповідно до пункту 2 зазначеної постанови ця постанова діє до 31 грудня 2024 року.

використання та відтворення лісів. **Використання 30 відс. чистого прибутку (доходу) підлягає щорічному державному фінансовому аудиту.**

Отже, починаючи з III кварталу 2021 року, державні лісогосподарські, лісозахисні, інші підприємства, які належать до сфери управління Держлісагентства, мали право на відрахування 50 відс. частини чистого прибутку (доходу) до державного бюджету за умови спрямування ними 30 відс. чистого прибутку (доходу) від своєї діяльності на придбання необоротних активів.

Згідно з абзацами п'ятим та шостим пункту 46.2 статті 46 Податкового кодексу розрахунок частини чистого прибутку (доходу) складається наростаючим підсумком та подається до контролюючих органів разом з фінансовою звітністю у строки, передбачені статтею 49 Податкового кодексу. При цьому для державних унітарних підприємств та їх об'єднань, які є платниками частини чистого прибутку (доходу), податковими (звітними) періодами є календарні квартал, півріччя, три квартали, рік.

Пунктом 3 Порядку № 138 передбачено: частина чистого прибутку (доходу), що підлягає сплаті до державного бюджету, визначається державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями відповідно до форми розрахунку, встановленої Державною податковою службою, та зазначається у декларації з податку на прибуток підприємства.

Довідково. Форма Розрахунку частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку затверджена наказом Міністерства фінансів України від 12 січня 2021 р. № 4, зареєстрованим у Мін'юсті 02 березня 2021 р. за № 264/35886, який набрав чинності 16.03.2021.

Водночас абзац перший пункту 3 Порядку № 138 потребує приведення у відповідність з абзацом першим пункту 46.5 статті 46 Податкового кодексу шляхом заміни слів „Державною податковою службою” словами „Міністерством фінансів”.

Згідно з частиною першою статті 270 Митного кодексу правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, митом, крім особливих видів мита, встановлюються цим Кодексом та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Вивізне мито встановлюється законом на українські товари, що вивозяться за межі митної території України (стаття 273), та нараховується за ставками, визначеними законом (частина сьома статті 280 Митного кодексу).

Водночас законодавством України не встановлено ставок вивізного мита при експорті товарів групи 44 УКТ ЗЕД „Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля”.

Довідково. Ставки вивізного (експортного) мита встановлено, зокрема, законами України на живу худобу та шкіряну сировину, насіння деяких видів олійних культур, відходи та брухт чорних металів, брухт легованих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням, газ, природний газ в газоподібному і скрапленому станах.

Особливий правовий режим експорту та реалізації лісо- та пиломатеріалів визначає Закон № 2860, згідно зі статтею 2 якого **забороняється вивезення за**

межі митної території України лісоматеріалів та пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев²¹.

Тимчасово, строком на 10 років, забороняється вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту лісоматеріалів необроблених (код 4403 УКТ ЗЕД): деревних порід, крім сосни, – з 1 листопада 2015 року; деревних порід сосни – з 1 січня 2017 року (стаття 2¹ Закону № 2860).

Статтею 3 Закону № 2860 визначено, що **реалізація за межі митної території України в митному режимі експорту суб'єктами підприємницької діяльності лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, крім передбачених статтями 2 та 2¹ цього Закону, допускається за наявності сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів.**

Порядок видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів затверджується Кабінетом Міністрів України.

Довідково. Механізм видачі сертифікатів про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій визначено Тимчасовим порядком № 1260.

Слід зазначити, що дію постанови № 1260 зупинено через сім місяців з дня набрання чинності (17.05.2023) постановою № 483 (на період реалізації з 1 червня 2023 року по 1 червня 2025 року експериментального проєкту щодо видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів в електронній формі).

Постановою № 483 також передбачено, що реалізація протягом семи місяців з дня набрання чинності цією постановою за межі митної території України в митному режимі експорту суб'єктами господарювання лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, крім тих, вивезення яких заборонено, здійснюється за наявності сертифіката, виданого в паперовій формі.

Видача сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів в електронній формі є електронною публічною послугою, яка надається заявнику через Єдину екологічну платформу „ЕкоСистема” та/або засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг з подальшим відображенням інформації на Єдиній екологічній платформі „ЕкоСистема” (пункт 3 Порядку реалізації експериментального проєкту щодо видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів в електронній формі, затвердженого постановою № 483).

Сертифікат про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів видається на кожну партію лісоматеріалів і виготовлених із них пиломатеріалів, оформлену одним товаросупровідним документом, і діє **протягом 60 днів з дати його видачі та не може передаватися іншим суб'єктам підприємницької діяльності для подальшої реалізації лісоматеріалів на внутрішньому ринку України** (пункт 4 Тимчасового порядку № 1260).

Сертифікати про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів видаються підприємствами – постійними лісокористувачами разом з товарно-транспортною накладною (частина третя статті 3 Закону № 2860).

Водночас згідно з пунктом 5 Тимчасового порядку № 1260 для отримання сертифіката експортери подають територіальному органу Держлісагентства заяву, до якої додається **копія (з обов'язковим пред'явленням оригіналу) товарно-транспортної або залізничної накладної про придбання лісо- та пиломатеріалів або лісорубного квитка (для постійних лісокористувачів), що не відповідає вимогам частини третьої статті 3 Закону № 2860 та потребує відповідного правового врегулювання.**

²¹ Цінні та рідкісні породи дерев – акація, берека, вишня, груша, горіх, каштан, тис ягідний, черешня, явір, ялівець (стаття 1 Закону № 2860).

Довідково. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, забезпечує ведення та розміщення на своєму офіційному вебсайті електронного переліку виданих сертифікатів про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, а також внесення виданих сертифікатів до єдиного державного інформаційного вебпорталу „Єдине вікно для міжнародної торгівлі” у формі електронних документів, засвідчених електронним цифровим підписом, в день видачі таких сертифікатів (частина п'ята статті 3 Закону № 2860).

Право на експорт певної партії лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, крім передбачених статтями 2 та 2¹ цього Закону, має суб'єкт підприємницької діяльності, що отримав сертифікат про походження на відповідну партію лісо- або пиломатеріалів (частина шоста статті 3 Закону № 2860).

Випуск у митний режим експорту лісо- та пиломатеріалів, крім передбачених статтями 2 та 2¹ цього Закону, здійснюється митним органом на підставі сертифікатів про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, отриманих від центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, з використанням механізму „єдиного вікна” відповідно до Митного кодексу України (частина сьома статті 3 Закону № 2860).

Відповідно до статті 9 Бюджетного кодексу доходи бюджету класифікуються, зокрема, за такими розділами, як податкові та неподаткові надходження.

Податковими надходженнями визнаються, зокрема, встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки та місцеві податки, неподатковими – доходи від власності та підприємницької діяльності.

Таким чином, **нормативно-правову базу, яка визначає правові засади регулювання питань справляння лісокористувачами податків та інших надходжень, загалом сформовано. Водночас окремі її норми потребують узгодження та удосконалення, зокрема в частині механізму проведення перерахунку сум рентної плати у разі перевищення виходу ділової деревини та донарахування плати на дров'яну деревину, використану для технологічних потреб; вимог порядку видачі сертифікатів про походження лісоматеріалів.**

3. ОЦІНКА СТАНУ ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ОБЛІКУ ДЕРЕВИНИ, ВИДАЧІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДОЗВОЛІВ ТА СЕРТИФІКАТІВ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ЛІСОМАТЕРІАЛІВ

3.1. Електронний облік деревини

Відповідно до Лісового кодексу ліси України можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності. Переважна більшість лісів знаходиться у державній власності.

Статтею 49 Лісового кодексу визначено, що з метою ефективної організації охорони і захисту лісів, раціонального використання лісового фонду України, відтворення лісів, здійснення систематичного контролю за якісними і кількісними змінами лісів, на території України ведеться державний лісовий кадастр, поновлення документації якого передбачено здійснювати один раз на п'ять років²².

²² Пункт 8 Порядку ведення державного лісового кадастру та обліку лісів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 р. № 848 (із змінами від 09.09.2020 р. № 826).

Встановлено, що останній державний облік лісів у повному обсязі проведено у 1996 році, державний лісовий кадастр поновлювався станом на 01.01.2011: **через незабезпеченість фінансування, ці роботи з 2011 року не проводились.**

Отже, **на сьогодні актуальної інформації про ліси України немає.** Процедура ведення державного лісового кадастру та обліку лісів на основі узагальнення даних лісовпорядкування не дає змоги отримати статистично достовірні оцінки показників діяльності лісового господарства.

Для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування підприємствам, установам і організаціям кількох десятків міністерств. Так, близько **73 відс. (7 580 тис. га) лісових земель перебувають у користуванні лісогосподарських підприємств Держлісагентства, 12 відс. (1 250 тис. га) – органів місцевого самоврядування** (діаграма 1).

Діаграма 1. Підпорядкування лісових земель в Україні

Більше половини лісів країни створені людиною та потребують посиленого догляду. Запас деревини в лісах оцінюється в межах 2,3 млрд м³. За рік у лісах України в середньому приростає 35 млн м³ деревини. Середньорічний приріст деревини на 1 га у лісах, що перебувають у користуванні лісогосподарських підприємств Держлісагентства, дорівнює 3,9 м³ на 1 га і коливається від 5 м³ в Карпатах до 2,5 м³ у степовій зоні. Відбувається поступове збільшення запасу, що вказує на значний економічний і природоохоронний потенціал наших лісів. У лісах України запас на 1 га становить близько 235 м³, зокрема у лісах, що перебувають у користуванні лісогосподарських підприємств Держлісагентства, близько 251 м³ (10 місце в Європі, у Польщі – 288 м³, Швеції – 131 м³). У цілому по Україні цей показник нижчий і становить 235 м³ за рахунок, насамперед, лісів реформованих сільгоспідприємств, які зріджені та знаходяться в складному санітарному стані²³.

²³ Публічний звіт Голови Державного агентства лісових ресурсів України за 2022 рік.

Довідково. Статтею 4 Закону № 2860 передбачено, що відповідно до пункту „g” статті XX „Загальні винятки” Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) на строк дії заборони вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту лісоматеріалів необроблених (товарна позиція 4403 згідно з УКТЗЕД), визначений статтею 2¹ цього Закону, встановлюється обмеження внутрішнього споживання вітчизняних лісоматеріалів необроблених у розмірі 25 мільйонів кубічних метрів на рік.

Обсяг внутрішнього споживання вітчизняних лісоматеріалів необроблених не повинен перевищувати 25 мільйонів кубічних метрів на рік незалежно від обсягу внутрішнього споживання вітчизняних лісоматеріалів необроблених у попередньому році.

Моніторинг внутрішнього споживання вітчизняних лісоматеріалів необроблених, а також контроль за неперевищенням обсягу внутрішнього споживання вітчизняних лісоматеріалів необроблених, встановленого цією статтею, здійснюються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 р. № 1142 „Про затвердження Порядку проведення моніторингу внутрішнього споживання вітчизняних лісоматеріалів необроблених і контролю за неперевищенням обсягу внутрішнього споживання вітчизняних лісоматеріалів необроблених”²⁴ запроваджено **обов’язкове ведення електронного обліку деревини власниками лісів та постійними лісокористувачами України.**

Порядок ведення електронного обліку деревини власниками лісів і постійними лісокористувачами встановлює Інструкція з ведення електронного обліку деревини, відповідно до пункту 3 якої **основними завданнями електронного обліку деревини є своєчасне та достовірне відображення інформації про рух деревини, моніторинг використання лісових ресурсів, підтвердження походження, заготівлі та реалізації лісоматеріалів необроблених, запобігання їх нелегальному обігу, систематизація та узагальнення інформації про походження, заготівлю та реалізацію деревини лісокористувачами.**

Електронний облік деревини починається з приймання її безпосередньо у місцях виконання робіт із заготівлі деревини (пункт 12 Інструкції з ведення електронного обліку деревини).

Систематизація інформації про походження, заготівлю та реалізацію лісоматеріалів здійснюється Єдиною державною системою електронного обліку деревини, до якої станом на 31.12.2022 підключено 434 постійних лісокористувачі різних організаційно-правових форм господарювання у всіх областях України. За інформацією Держлісагентства, доступ до цієї системи надано Міністерству внутрішніх справ України, Нацполіції, ДПС, Службі безпеки України та іншим державним органам.

За інформацією ДП „ЛІАЦ”²⁵, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року заготовлено деревини дров’яної, довгомірних та круглих лісоматеріалів об’ємом 57,9²⁶ млн м³, з них реалізовано 44,9²⁷ млн м³.

²⁴ Із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 09 вересня 2020 р. № 826 „Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів”.

²⁵ Лист від 18.08.2023 № 06-11-1/548.

²⁶ 2020 рік – 17,9 млн м³, 2021 рік – 17,6 млн м³, 2022 рік – 15,9 млн м³, I півріччя 2023 року – 6,5 млн м³.

²⁷ 2020 рік – 15,1 млн м³, 2021 рік – 15,4 млн м³, 2022 рік – 13,1 млн м³, I півріччя 2023 року – 1,3 млн м³.

Протягом 2020–2022 років **вартість реалізованої лісопродукції²⁸ мала сталу тенденцію до зростання**: у 2021 році – в 1,7 раза, 2022 році – ще на 5,4 відс., середня ціна реалізованої одиниці лісопродукції²⁹ – в 1,6 раза та 23,9 відс. відповідно.

Держлісагентством забезпечено доступ громадськості до інформації щодо використання лісових ресурсів: на офіційному сайті ДП „ЛІАЦ” (<https://www.ukrforest.com>) реалізовано можливість перевірки законності заготівлі деревини через систему „Ліс у смартфоні” (<https://lk.ukrforest.com>) та здійснення онлайн-перевірки лісоматеріалів (<https://open.ukrforest.com>) за номерами бирки, товарно-транспортної накладної та транспортного засобу.

За даними Держлісагентства, у 2020–2022 роках та I півріччі 2023 року обсяги дозволених до відпуску запасів деревини встановлено на рівні 55,1 млн м³, з них ліквідної – 47,4 млн м³, або 86,1 відс. (додаток 1).

У цілому по Україні використано (освоєно) 22,7 млн м³ дозволеної до заготівлі деревини, або **67,9 відс.** (75,3 відс. у 2020 році та 57,5 відс. у I півріччі 2023 року) **встановленої розрахункової лісосіки** (33,3 млн м³). При цьому відбувається її стале планомірне освоєння (щорічно в межах 6,2 млн м³ деревини).

Протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року заготовлено 53,2 млн м³ деревини, або 96,6 відс., дозволеної до заготівлі (55,1 млн м³), у тому числі у **порядку рубок головного користування фактично заготовлено 20,6 млн м³**, що становить **61,6 відс. загальної розрахункової лісосіки** (33,4 млн м³) та **90,7 відс. освоєної розрахункової лісосіки** (22,7 млн м³).

Отже, при проведенні **рубок головного користування заготовлено на 12 млн м³ (або на 36,8 відс.) менше, ніж рубками формування і оздоровлення лісів та іншими заходами, пов’язаними та не пов’язаними з веденням лісового господарства** (32,6 млн м³).

Довідково. Найбільші обсяги дозволеної до заготівлі деревини в порядку рубок головного користування проводяться у хвойних лісах. Протягом 2020–2022 років у цілому по Україні освоєно та фактично заготовлено 12,1 млн м³ деревини хвойних порід (сосна, ялина, ялиця) – 61,6 відс. загального обсягу освоєної розрахункової лісосіки.

У цілому по Україні протягом 2020–2022 років фактичні обсяги заготовленої деревини в порядку рубок головного користування зменшились на 13,3 відс. (з 6,3 до 5,5 млн м³), у I півріччі 2023 року заготовлено 2,7 млн м³ деревини.

Аудитом у Західному МУЛМГ встановлено, що при збільшенні у 2022 році порівняно з 2021 роком Львівським ОУЛМГ заготівлі у порядку рубок головного користування ліквідної деревини на 20,5 тис. м³ (або на 4,4 відс.), у розрізі видів такої деревини переважає частка дров’яної деревини (57,9 відс. у 2022 році проти 51,4 відс. у 2021 році). Так, обсяг заготівлі дров’яної деревини у 2022 році порівняно з 2021 роком зріс на 17,6 відс. (з 240,2 до 282,5 тис. м³), тоді як обсяг заготівлі ділової деревини зменшився на 9,6 відс. (з 226,8 до 205,1 тис. м³), що пов’язано із збільшенням потреб населення та соціальної сфери у дров’яній паливній деревині у зв’язку із введенням в Україні воєнного стану.

За інформацією Держлісагентства, дані про обсяг перевищення і, відповідно, про проведення перерахунку рентної плати можуть бути отримані

²⁸ 2020 рік – 12 366,7 млн грн, 2021 рік – 20 476 млн грн, 2022 рік – 21 583,4 млн гривень.

²⁹ 2020 рік – 817,7 грн за м³, 2021 рік – 1 333,1 грн за м³, 2022 рік – 1 651,7 грн за м³.

при аналізі заготівлі деревини по кожній окремій ділянці використання лісових ресурсів. У Держлісагентстві така інформація не обліковується.

Законом України від 10 грудня 1991 р. № 1956-ХІІ „Про товарні біржі”³⁰ деревина віднесена до продукції (пункт 11 частини першої статті 2), яка є біржовим товаром – актив, допущений до біржових торгів на товарній біржі згідно з правилами такої товарної біржі (пункт 4 частини першої статті 2).

Також деревину (лісоматеріали) внесено до Переліку видів продукції, торгівля якими здійснюється виключно на організованих товарних ринках, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2021 р. № 1433³¹.

За інформацією ДП „ЛПАЦ”, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року лісогосподарськими підприємствами на аукціони виставлено 50,9 млн м³ необробленої деревини з початковою вартістю 84 673,2 млн грн, реалізовано 27,9 млн м³ (або 54,8 відс. виставленого обсягу) на 62 205,9 млн грн (73,5 відс. початкової вартості).

Довідково. Найвищий рівень реалізації необробленої деревини на аукціонах встановлено у 2021 році: з виставлених 10,5 млн м³ продано 9,1 млн м³, або 86,7 відс., реалізаційна вартість проданої деревини (21 834,8 млн грн) на 13 відс. перевищила початкову вартість (19 330,8 млн грн), найнижчий рівень – у 2020 році: з виставлених 20,2 млн м³ продано 7,2 млн м³, або в 2,8 рази, реалізаційна вартість проданої деревини (9 682,8 млн грн) у 2 рази менша початкової вартості (18 990,7 млн гривень).

Отже, при зменшенні в цілому по Україні протягом 2020–2022 років фактичних обсягів заготівлі деревини в порядку рубок головного користування на 13,3 відс. (з 6,3 до 5,5 млн м³), в окремих територіальних органах Держлісагентства заготівля деревини зросла, що пов’язано із збільшенням потреб населення та соціальної сфери у дров’яній паливній деревині у зв’язку із введенням в Україні воєнного стану.

Держлісагентство не володіє даними про обсяги перевищення фактичної заготівлі деревини і, відповідно, проведення територіальними органами Держлісагентства перерахунку рентної плати за лісокористування у разі такого перевищення.

3.2. Аналіз та оцінка стану видачі територіальними органами Держлісагентства спеціальних дозволів та сертифікатів про походження лісоматеріалів

За інформацією Держлісагентства, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року територіальними органами Держлісагентства лісорубні квитки на заготівлю деревини під час проведення рубок головного користування видавалися на підставі затвердженої в установленому порядку розрахункової лісосіки.

Довідково. Норми і вимоги до заготівлі деревини під час спеціального використання лісових ресурсів у порядку рубок головного користування встановлюють Правила рубок головного користування, затверджені наказом Держкомлісгоспу від 23.12.2009 № 364, зареєстрованим у Мін’юсті 26 січня 2010 р. за № 85/17380, та Правила рубок головного

³⁰ У редакції Закону України від 19 червня 2020 р. № 738-ІХ „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів”.

³¹ Із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1269 „Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2021 р. № 1433”.

користування в гірських лісах Карпат, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2008 р. № 929.

Територіальними органами Держлісагентства (табл. 1) протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року видано 161,1 тис. комплектів лісорубних квитків, із них на рубки головного користування лише 25,6 тис. квитків (15,9 відсотка).

Таблиця 1

Кількість виданих територіальними органами Держлісагентства лісорубних квитків протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року

Кількість виданих лісорубних квитків	Період						
	2020 р.	2021 р.	відхилення 2021 р. до 2020 р., відс. (+/-)	2022 р.	відхилення 2022 р. до 2021 р., відс. (+/-)	I півр. 2023 р.	Разом
Всього,	45 893	58 805	28,1	37 703	-35,9	18 729	161 130
у тому числі на рубки головного користування	7 330	7 270	-0,8	6 918	-4,8	4 064	25 582
відс. у загальній кількості	16	12,4	x	18,3	x	21,7	15,9

Встановлено, що при збільшенні загальної кількості виданих лісорубних квитків у 2021 році порівняно з 2020 роком на 28,1 відс. (з 45,9 до 58,8 тис.), у 2022 році їх кількість зменшилася на 35,9 відс. (до 37,7 тис. квитків). Водночас кількість виданих лісорубних квитків на рубки головного користування мала тенденцію до зменшення на 0,8 відс. у 2021 році та ще на 4,8 відс. у 2022 році.

При цьому рівень виданих лісорубних квитків на рубки головного користування при зменшенні у 2021 році порівняно з 2020 роком з 16 до 12,4 відс., у 2022 та I півріччі 2023 року зріс до 18,3 та 21,7 відс. відповідно.

Довідково. Дві третини (68,1, 74, 61,5 та 66,4 відс.) усіх комплектів лісорубних квитків у 2020–2022 роках та I півріччі 2023 року видано територіальними органами Держлісагентства восьми областей: Волинської, Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Рівненської, Сумської та Чернігівської. При цьому рівень виданих комплектів лісорубних квитків на рубки головного користування по таких областях за період, що досліджувався, становив від 71,7 відс. (2020 рік) до 75,2 відс. (I півріччя 2023 року).

Аудитом встановлено **60 випадків ухвалення** протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року **рішень про відмову у видачі лісорубних квитків** у Західному (по Львівській та Закарпатській областях) та Північно-Західному³² МУЛМГ.

Отже, при зменшенні протягом 2021–2022 років кількості виданих лісорубних квитків на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування, питома вага обрахованої в таких квитках рентної плати в загальній сумі рентної плати за лісокористування зросла з 67,6 до 79,5 відсотка.

Видача сертифікатів про походження лісоматеріалів здійснюється територіальними органами Держлісагентства за допомогою програмного продукту „Програмний комплекс сертифікації лісопродукції”, відомості до якого вносяться відповідальними особами територіального підрозділу ДП „ЛІАЦ” (в МУЛМГ зберігаються другі примірники сертифікатів).

За інформацією ДП „ЛІАЦ”, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року територіальними органами Держлісагентства **видано 305,1 тис. та анульовано 9,7 тис. сертифікатів** про походження лісоматеріалів (табл. 2).

³² Лист Північно-Західного МУЛМГ від 21.08.2023 № 02-851.

**Дані щодо кількості виданих та анульованих
сертифікатів про походження лісоматеріалів**

Період	Всього	у тому числі	
		анульовано	видано
2020 р.	106 288	2 948	103 340
2021 р.	102 517	2 735	99782
відхилення 2021 р. до 2020 р.	-3 771	-213	-3558
	-3,5 відс.	-7,2 відс.	-3,4 відс.
2022 р.	67 811	3 250	64 561
відхилення 2022 р. до 2020 р.	-38 477	302	-38 779
	-36,2 відс.	10,2 відс.	-37,5 відс.
відхилення 2022 р. до 2021 р.	-34 706	515	-35 221
	-33,9 відс.	18,8 відс.	-35,3 відс.
І півріччя 2023 р.	38 197	813	37 384
Разом:	314 813	9 746	305 067

Спостерігається тенденція до щорічного зменшення кількості виданих сертифікатів про походження лісоматеріалів: з 103,3 тис. у 2020 році до 64,6 тис. у 2022 році, або в 1,6 раза.

Довідково. 39,7 відс. усіх сертифікатів про походження лісоматеріалів видано Житомирським (14,5 відс.), Закарпатським (12,3 відс.) та Київським (12,9 відс.) ОУЛМГ.

Кількість анульованих сертифікатів про походження лісоматеріалів у 2021 році порівняно з 2020 роком зменшилась на 213, або на 7,2 відс. (з 2 948 до 2 735), а у 2022 році збільшилась на 515, або на 18,8 відс. (до 3 250 од).

Довідково. Близько половини (45,9 відс. у 2020 році, 48,9 відс. у 2021 році, 46,5 відс. у 2022 році) сертифікатів про походження лісоматеріалів анульовано Житомирським, Закарпатським та Київським ОУЛМГ.

Однією з причин анулювання сертифікатів про походження лісоматеріалів є звернення експортерів щодо зміни специфікації та об'єму партії продукції, що експортується, перенесення дати поставки лісоматеріалів (пиломатеріалів).

Аудитом встановлено недотримання територіальними органами Держлісагентства вимог пункту 5 Тимчасового порядку № 1260 при видачі сертифікатів про походження лісоматеріалів.

Так, Південно–Східним МУЛМГ **видано два сертифікати** про походження лісоматеріалів (від 21.03.2023 ДП № 161475 і від 24.03.2023 ДП № 161476) експортеру ФОП Ш. **на основі видаткових накладних**, що підтверджують переміщення лісоматеріалів між суб'єктами господарювання, **а не товарно-транспортних або залізничних накладних про придбання лісо- та пиломатеріалів.**

З метою отримання сертифікатів про походження пиломатеріалів обрізних в обсягах 22,4 м³ та 21,8 м³ ФОП Ш. подано до Південно-Східного МУЛМГ документи, які фактично не прив'язані до одного товаро-супровідного документа. ФОП Ш. обрізні пиломатеріали виготовлено з необрізних пиломатеріалів (дуб довжиною 3 м), придбаних 26.01.2023 у кількості 26 м³ та 28.02.2023 – 31,8 м³ у ФОП М.

Відповідно до наявних документів станом на 26.01.2023 ФОП М. згідно з товарно-транспортною накладною від 19.01.2023 отриманого від постійного лісокористувача ДП „Калинівський райагроліс” отримано лісоматеріали (дуб довжиною 3 м) об'ємом 14,8 м³. Решту лісоматеріалів (дуб довжиною 3 м)

ФОП М. одержано 24.02.2023 від ПП „Н”, якому їх відвантажено (круглі лісоматеріали об’ємом 41,3 м³) 22.02.2023 постійним лісокористувачем ПП „С” відповідно до товарно-транспортних накладних, тобто пізніше, ніж фактично придбано лісоматеріали ФОП Ш. При цьому аналіз наданих накладних не підтвердив походження придбаної у ФОП М. дубової необрізної дошки щонайменше в обсязі 13 м³.

Отже, діджиталізація лісового господарства (електронний облік деревини, видача лісорубних квитків та сертифікатів про походження лісоматеріалів в електронному вигляді) сприятиме забезпеченню якісного і достовірного відображення інформації про рух лісопродукції, контролю за її походженням, попередженню незаконних рубок і незаконної реалізації.

4. ОЦІНКА ОБҐРУНТОВАНОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ДИНАМІКА НАДХОДЖЕНЬ РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА ЛІСОКОРИСТУВАННЯ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

З 01.01.2019³³ пунктом 3 частини другої та пунктом 13⁴ частини третьої статті 29 Бюджетного кодексу визначено, що до доходів загального та спеціального фондів Державного бюджету України належать **37 та 26 відсотків відповідно рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування.**

Довідково. Згідно з пунктом 2 частини першої статті 64 Бюджетного кодексу до доходів загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад належить 37 відсотків рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування.

Прогнозування надходжень рентної плати на 2020–2023 роки здійснювалося Мінфіном відповідно до затверджених методик прогнозування³⁴.

Методика розрахунку прогнозних надходжень рентної плати на 2020–2021 роки містила єдину формулу для всіх видів рентної плати, якою передбачено врахування показників очікуваної суми надходжень і прогнозних індексів цін та зміни ставок.

На 2022–2023 роки Мінфіном удосконалено формулу прогнозування надходжень рентної плати, яка враховує очікувані та фактичні надходження, індекси цін та ставок, а також додаткові фактори, які можуть збільшити або зменшити надходження (зміна бази оподаткування, категорії платників та/або ставок рентної плати (за винятком індексації)).

Довідково. ДПС відповідно до покладених на неї завдань, зокрема, подає Мінфіну пропозиції до проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік (підпункт 66 пункту 4 Положення про Державну податкову службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 227).

³³ У зв’язку з набранням чинності змінами, внесеними до Бюджетного кодексу Законом України від 22 листопада 2018 р. № 2621-VIII „Про внесення змін до Бюджетного кодексу України”.

³⁴ На 2020–2021 роки – Методика прогнозування надходжень рентної плати в частині надходжень, зокрема рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, затверджена 05.06.2015 директором Департаменту податкової, митної політики та методології бухгалтерського обліку Мінфіну, на 2022–2023 роки – Методика прогнозування надходжень, зокрема рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, затверджена наказом Мінфіну від 13.08.2021 № 458 „Про затвердження методик прогнозування надходжень рентної плати”.

Мінфін для проведення аналізу при підготовці розрахунків прогнозних показників на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди отримує від ДПС лише очікувані нарахування рентної плати у відповідному періоді.

За інформацією Мінфіну³⁵, прогнозування обсягів надходжень рентної плати за лісокористування на 2020–2023 роки проведено на підставі отриманої від ДПС інформації про очікувані нарахування рентної плати, динаміку надходжень та квартальну сплату, з урахуванням індексації ставок (на 2021 рік – 12 відс., на 2022 рік – 14,5 відсотка).

Водночас аудитом встановлено, що прогнозні показники надходжень рентної плати за лісокористування на 2020–2022 роки визначені Мінфіном на рівні очікуваних показників ДПС (табл. 3).

Отже, за наявності методики прогнозування надходжень рентної плати, яка враховує очікувані та фактичні надходження, індекси цін та ставок, а також додаткові фактори, які можуть збільшити або зменшити надходження, прогнозний розрахунок рентної плати за лісокористування здійснювався Мінфіном лише на підставі даних ДПС.

Таблиця 3

Аналіз надходжень рентної плати за лісокористування до державного бюджету в 2020–2022 роках та I півріччі 2023 року

Показник	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2020 р.		2022 р.	2022 р. до 2021 р.		I півр. 2023 р.	
			сума	відс.		сума	відс.		
Очікуваний показник ДПС	615,9	689,9	+74	12	862,9	+173	25,1	219,6	
Показник доходів Мнфіну	615,9	689,9	+74	12	862,9	+173	25,1	232,9	
Відхилення	0	0	х	х	0	х	х	+13,3	
Фактичні надходження	712,2	695,4	-16,8	2,4	618,1	-77,3	11,1	212,1	
Виконання	сума	+96,3	+5,5	х	х	-244,8	х	х	-20,7
	відс.	115,6	100,8	х	х	71,6	х	х	91,1
Обсяг заготівлі деревини в порядку рубок головного користування*, тис. м ³	7 124,6	7 114	-10,6	0,1	6 298,9	-815,1	11,5	х	

* За даними Держстату.

Протягом 2020–2021 років спостерігалось виконання показників доходів з рентної плати за лісокористування, за 2022 рік виконання становило лише 71,6 відс., I півріччя 2023 року – 91,1 відсотка.

Довідково. Із загальної суми фактичних надходжень рентної плати за лісокористування 2 237,8 млн грн у 2020–2022 роках та I півріччі 2023 року до загального фонду державного бюджету надійшло 1 314,3 млн грн, спеціального – 923,5 млн гривень.

За даними Мінфіну, на перевиконання показників доходів рентної плати за лісокористування у 2020 році частково мали вплив спад обсягу незаконної вирубки лісів (за даними Держлісагенства, незаконна вирубка лісів у 2020 році скоротилася до 54,3 тис. м³, або у 2,2 раза менше, ніж у 2019 році (120 тис. м³)) та застосування з 01.07.2020 ставок рентної плати за заготівлю деревини з урахуванням розподілу лісів за поясами відповідно до змін, внесених до Податкового кодексу Законом № 466 (до 01.07.2020 – розмір ставки залежав ще і від розподілу лісів за розрядами).

³⁵ Лист від 09.08.2023 № 35020-12-7/21780.

Невиконання показників доходів з рентної плати за лісокористування у 2022 році та I півріччі 2023 року спричинено веденням бойових дій на території України, що охоплює в тому числі і ліси, а також повільним розмінуванням на деокупованих територіях таких лісових ділянок. Також для укріплення кордонів з Білоруссю заміновано частину лісового масиву в окремих областях країни, що не дає змоги проводити вирубку лісів у цих зонах.

ДПС індикативні показники доходів з рентної плати за лісокористування територіальним органам доводила відповідними наказами: у 2020–2021 роках та I кварталі 2022 року щокварталу, протягом квітня–грудня 2022 року та січня–червня 2023 року – щомісячно.

У 2020 році визначений ДПС показник доходів з рентної плати за лісокористування до державного бюджету виконано всіма територіальними органами.

У 2021 році показник доходів не виконано вісьмома територіальними органами ДПС. Найбільше невиконання допустили ГУ ДПС у Житомирській (до державного бюджету не надійшло 10,6 млн грн рентної плати), Київській (-5,3 млн грн), Закарпатській (-1,9 млн грн), Черкаській (-1,8 млн грн) та Волинській (-1,5 млн грн) областях. Загальна сума недовиконання становила 21,9 млн гривень.

За 2022 рік показник доходів з рентної плати за лісокористування виконано лише ГУ ДПС у Кіровоградській області, всіма іншими територіальними органами ДПС (17), яким доводився такий показник, не виконано. Найбільше невиконання допустили ГУ ДПС у Житомирській (-48,8 млн грн), Чернігівській (-38,9 млн грн), Львівській (-29,3 млн грн), Київській (-20,9 млн грн), Вінницькій (-16,6 млн грн), Закарпатській (-16,6 млн грн), Івано-Франківській (-15,8 млн грн) та Волинській (-15,2 млн грн) областях. Загальна сума недовиконання становила 245,4 млн гривень.

За I півріччя 2023 року індикативний показник не виконали 9 територіальних органів ДПС. Найбільше невиконання допустили ГУ ДПС у Сумській (до державного бюджету не надійшло 7,7 млн грн рентної плати), Рівненській (- 6,4 млн грн), Львівській (-6,3 млн грн) та Київській (-3,8 млн грн) областях. Загальна сума недовиконання становила 29,9 млн гривень.

При цьому аудитом у ГУ ДПС у Львівській області встановлено, що протягом 2020–I півріччя 2023 року ДПС при доведенні показників доходів з рентної плати не враховувала очікуваних показників надходжень цього податку, поданих зазначеним ГУ. Відхилення між очікуваними надходженнями ГУ ДПС та доведеними до них ДПС показниками доходів становило в 2020 році 5,4 млн грн, у 2021 році – 2,1 млн грн, у 2022 році – 38,2 млн грн, у I півріччі 2023 року – 6,3 млн гривень.

Довідково. Доведений ГУ ДПС у Львівській області показник рентної плати за лісокористування на 2022 рік (75,1 млн грн) перевищував очікуваний показник надходжень (36,9 млн грн) в 2 рази, а також доведений показник доходів 2021 року (45 млн грн) – у 1,7 рази.

Також протягом періоду, що досліджувався, ДПС доводила до ГУ ДПС у Львівській області **показники доходів без достатнього обґрунтування** та аналізу фактичного виконання у попередніх місяцях. Так, доведені показники доходів менші за фактичні надходження рентної плати у попередньому періоді

на березень, квітень, червень, вересень, жовтень та грудень 2020 року. Наприклад, **доведений показник на березень 2020 року (268,7 тис. грн) у 30 разів менший за фактичні надходження лютого 2020 року (8 127,4 тис. гривень). Як наслідок, при фактичних надходженнях (1 027,2 тис. грн) виконання становило 382,3 відсотка.**

Подібна ситуація спостерігалася в 2021 (січні, березні, квітні, червні, липні, вересні, жовтні та грудні), 2022 роках (січні, березні, вересні та грудні) та I півріччі 2023 року (січні, березні).

Водночас на травень та серпень 2020 року, серпень та листопад 2021 року і травень 2023 року доведено показники доходів, що значно перевищували фактичні надходження попереднього місяця. Наприклад, у травні 2020 року за рахунок доведення показника, що перевищував фактичні надходження за квітень 2020 року в 11 разів, виконання становило лише 61,6 відсотка.

Крім того, за результатами аудиту в ГУ ДПС у Вінницькій області встановлено: **внаслідок недосконалості механізму обрахунку, розподілу та доведення ДПС показників доходів з рентної плати за лісокористування територіальним органам**, в окремих звітних періодах 2020–2022 років та I півріччя 2023 року цим ГУ не забезпечено виконання доведених показників (за 2022 рік не надійшло 26,3 млн грн рентної плати за лісокористування). При цьому в інших звітних податкових періодах фактичні надходження рентної плати перевищували доведені ДПС показники в розмірі від 100,1 до 588,9 відсотка.

Отже, **механізм обрахунку, розподілу та доведення ДПС показників доходів з рентної плати за лісокористування територіальним органам потребує уточнення та доопрацювання, зокрема, в частині відповідності очікуваним надходженням та врахування фактичних надходжень попереднього періоду.**

Слід зазначити, що надходження рентної плати за лісокористування до державного бюджету з кожним роком зменшуються: у 2021 році порівняно з 2020 – на 2,4 відс. (на 16,8 млн грн), у 2022 році порівняно з 2021 – на 11,1 відс. (на 77,3 млн гривень).

При цьому зменшувалися й обсяги заготівлі деревини в порядку рубок головного користування за даними Держстату: за 2021 рік порівняно з 2020 – на 0,1 відс. (на 10,6 тис. м³), за 2022 рік порівняно з 2021 – на 11,5 відс. (на 815,1 тис. м³).

Таким чином, **Мінфіном не досягнуто обґрунтованого прогнозування рентної плати за лісокористування до державного бюджету. Показники доходів з рентної плати доводилися ДПС до своїх територіальних органів без врахування наданих ними очікуваних надходжень та фактичних надходжень попередніх періодів, що призводило до суттєвого перевиконання та/або невиконання цих показників окремими ГУ ДПС. Як наслідок, загальна сума недовиконання показників доходів з рентної плати за лісокористування до державного бюджету за 2021–2022 роки і I півріччя 2023 року становила 297,2 млн гривень.**

5. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ЛІСОКОРИСТУВАЧІВ, НАРАХУВАННЯ ТА СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ІНШИХ НАДХОДЖЕНЬ

5.1. Стан податкового обліку лісокористувачів

Облік платників податків як один із способів податкового контролю ведеться контролюючими органами відповідно до глави 6 розділу II Податкового кодексу. Особливості обліку платників податків за окремими податками, а також окремих категорій платників податків устанавлюються відповідними розділами Податкового кодексу (пункт 63.8 статті 63 Податкового кодексу).

Перелік лісокористувачів (юридичних осіб) сформовано ДПС за кодами КВЕД 02.10: Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві, 02.20: Лісозаготівлі, 02.40: Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві та на підставі поданих платниками додатків 8 „Розрахунок з рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування” до податкових декларацій з рентної плати за 2020–I півріччя 2023 року (табл. 4).

Таблиця 4

Кількість суб'єктів господарювання (юридичних осіб) та платників рентної плати за лісокористування у 2020–I півріччі 2023 року

Період	Кількість СГ, які мають КВЕД 02.10, 02.20, 02.40	Кількість СГ, якими подано звітність з рентної плати	З них декларували податкові зобов'язання		Лісогосподарські підприємства Держлісагентства	
			кількість	відс.	кількість	відс. до тих, хто декларував податкові зобов'язання
2020 р.	2 010	2 010	369	18,4	307	83,2
2021 р.	2 110	2 110	359	17	296	82,5
2022 р.	2 305	2 305	334	14,5	164	49,1
I півр. 2023 р.	2 270	2 270	366	16,1	166	45,4

За даними Департаменту оподаткування фізичних осіб ДПС, **фізичні особи – підприємці** за кодами КВЕД 02.10, 02.20 та 02.40, які подають додаток 8 до податкової декларації з рентної плати і сплачують рентну плату до державного бюджету (13010100), **на обліку в територіальних органах ДПС не перебувають.**

Водночас аудитом у ГУ ДПС у Вінницькій області встановлено: станом на 01.01.2020, 01.01.2021, 01.01.2022, 01.01.2023 та 01.08.2023 на обліку в податкових інспекціях Вінницької області перебувало відповідно 144, 157, 171, 190 та 204 суб'єкти господарювання, одним із видів діяльності яких було лісове господарство та лісозаготівлі, у тому числі 83, 96, 108, 117, 130 фізичних осіб – підприємців.

Зазначене свідчить про **неволодіння ДПС достовірними даними щодо кількості лісокористувачів та нездійснення моніторингу платників рентної плати фізичних осіб – підприємців, що призводить до неповноти обліку таких платників та несплати ними відповідних податків до державного бюджету.**

Дані ДПС свідчать, що всі суб'єкти господарювання, які мали КВЕД 02.10, 02.20 та 02.40, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року подавали звітність з рентної плати за лісокористування. При цьому **декларувала податкові зобов'язання з цієї плати у 2020 році лише п'ята частина з них, у 2021 – шоста, у 2022 – сьома, у I півріччі 2023 року – шоста частина лісокористувачів.**

Отже, у періоді, що досліджувався, **більше 80 відс. суб'єктів господарювання (юридичних осіб), які мали КВЕД 02.10, 02.20 та 02.40, не провадили лісогосподарської діяльності.**

Слід зазначити, що **більше 80 відс. у 2020–2021 роках та майже половина лісокористувачів, які декларували податкові зобов'язання з рентної плати у 2022 році та I півріччі 2023 року, становили лісогосподарські підприємства Держлісагентства.**

Внаслідок заходів з реформування управління лісової галузі на виконання постанови № 1003, зокрема утворення ДП „Ліси України” та приєднання до нього спеціалізованих державних лісогосподарських підприємств, які належали до сфери управління Держлісагентства, кількість таких підприємств станом на 01.07.2023 зменшилася на 137, або на 38,8 відс. (з 353 на 01.01.2021 до 216 на 01.07.2023).

Довідково. Структура ДП „Ліси України” – це центральний офіс, 9 регіональних офісів (+1 лісовий офіс у Криму), 150 філій (+14 тимчасово окупованих). ДП „Ліси України” є правонаступником майна, прав та обов'язків лісогосподарських підприємств Держлісагентства, що реорганізуються.

На дату проведення аудиту реорганізація лісогосподарських підприємств Держлісагентства ще не завершена, всі вони обліковуються в ДПС як платники податків.

Отже, ДПС не забезпечено належного контролю за повнотою обліку лісокористувачів, що призводить до ризиків несплати податків до державного бюджету. У періоді, що досліджувався, менше 20 відс. лісокористувачів декларували податкові зобов'язання з рентної плати, левову частку (більше 90 відс.) надходжень якої забезпечили лісогосподарські підприємства Держлісагентства.

З метою забезпечення достовірності обліку платників рентної плати потребує прискорення процес реорганізації лісогосподарських підприємств Держлісагентства, зумовлений реформуванням лісової галузі в частині реорганізації цих підприємств шляхом приєднання до ДП „Ліси України”.

5.2. Аналіз та оцінка фінансово-господарської діяльності лісокористувачів

За інформацією ДПС, за результатами фінансово-господарської діяльності за 2020–2022 роки лісокористувачами отримано **75 млрд грн доходу, за I півріччя 2023 року – 0,9 млрд грн (додаток 2).**

Частка державних підприємств у сумі отриманих доходів за 2020–2022 роки становить 98,1 відс., за I півріччя 2023 року – 92,2 відсотка.

Сума отриманого доходу при збільшенні у 2021 році порівняно з 2020 роком на 53,4 відс. (на 9,9 млрд грн), у 2022 році незначно зменшилась – на 1,1 відс. (на 0,3 млрд гривень). Кількість лісокористувачів, якими подано податкові декларації з податку на прибуток із задекларованим доходом³⁶ за вказаний період, зменшилась на 3,9 та 22,1 відс. відповідно.

Кількість лісокористувачів, які отримали прибуток³⁷, при збільшенні у 2021 році на 1,5 відс., у 2022 році зменшилась на 26 відсотків. Сума прибутку

³⁶ За 2020 рік – 740, 2021 рік – 711, 2022 рік – 554 суб'єкти.

³⁷ За 2020 рік – 606, 2021 рік – 615, 2022 рік – 455 суб'єктів.

протягом 2020–2022 років мала **постійну тенденцію до збільшення – у 4,5 раза (з 360,1 до 1 625,1 млн грн) у 2021 році та ще на 3,2 відс. (до 1 676,9 млн грн) у 2022 році.**

Частка державних підприємств у загальній сумі прибутку за 2020–2022 роки становить 99,5 відс., за I півріччя 2023 року – 97,2 відсотка.

Кількість лісокористувачів, якими задекларовано **збиткову діяльність**³⁸, при зменшенні у 2021 році **на 15,9 відс.**, у 2022 році **збільшилась на 7,4 відсотка.** При цьому **сума збитків щорічно зростала: на 49 відс. (з 120 до 178,8 млн грн) у 2021 році та в 2,7 раза (до 475,2 млн грн) у 2022 році.**

За період, що досліджувався, сума **отриманого чистого прибутку мала тенденцію до збільшення:** у 5,2 раза (з 232,1 до 1 203,4 млн грн) у 2021 році та на 6,7 відс. (до 1 284,6 млн грн) у 2022 році. У I півріччі 2023 році лісокористувачами задекларовано 1 760,4 млн грн чистого прибутку.

Ефективність діяльності підприємств характеризується показником рентабельності, який за КВЕД 02.20: Лісове господарство та лісозаготівлі у 2022 році порівняно з 2020 роком зріс з 1,1 до 4,9 відсотка.

Слід зазначити, що за результатами фінансово-господарської діяльності за 2020–2022 роки лісогосподарськими підприємствами Держлісагентства забезпечено **щорічне зростання отриманих доходів** порівняно з попереднім роком: у 2021 році – на 8,3 млрд грн, або **на 55,6 відс.**, у 2022 році – на 0,6 млрд грн, або **на 2,5 відсотка.** **Чистий фінансовий результат (прибуток)** у 2021 році порівняно з 2020 роком зріс на 0,8 млрд грн, або **в 5 разів**, у 2022 році – на 0,2 млрд грн, або **на 16,7 відсотка.** Коефіцієнт рентабельності діяльності зріс з 1 відс. у 2020 році до 5 відс. у 2022 році.

Зростання чистого фінансового результату (отриманого прибутку) у 2021 році відбулося за рахунок збільшення ціни знеособленого кубометра реалізованої деревини (аукціонної ціни) на 60 відс. (середня ціна у 2020 році становила 878 грн, у 2021 році – 1 438 грн), у зв'язку з чим зросли чистий дохід (виручка) від реалізації продукції та прибутковість підприємств.

Всього за 2020–2022 роки лісогосподарськими підприємствами Держлісагентства отримано 62,2 млрд грн доходів, у тому числі 60,3 млрд грн – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), чистий фінансовий результат (отриманий прибуток) становив 2,4 млрд гривень.

Триваюча широкомасштабна збройна агресія РФ проти України вкрай негативно впливає на лісове господарство України – 2,9 млн га лісів мають різні рівні пошкодження.

Станом на 30.06.2023 **загальний розмір шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду, становить 108,6 млн грн, з них 100,7 млн грн – збитки від незаконного вирубування дерев та пошкодження дерев і чагарників до ступеня припинення росту, 7,1 млн грн – від лісових пожеж.**

Крім того, **розмір шкоди та збитків, завданих державним та комунальним лісогосподарським підприємствам, за розрахунками**

³⁸ За 2020 рік – 113, 2021 рік – 95, 2022 рік – 102 суб'єкти господарювання.

Держлісагентства³⁹, становить 1 129,4 млн грн⁴⁰, у тому числі 910,3 млн грн – неможливість використання корисних властивостей лісів та втрати лісогосподарського виробництва, 212 млн грн – недоотримання доходу від непроведення рубок та невикористання лісових ділянок.

Із загальної суми завданих збитків 98,2 відс. (1 106,7 млн грн) зазнали лісогосподарські підприємства Держлісагентства, філії ДП „Ліси України” на території Київської області.

Як вже зазначалось, відповідно до постанови № 1003 для забезпечення ведення лісового господарства утворено ДП „Ліси України” та приєднано до нього лісогосподарські підприємства Держлісагентства. ДП „Ліси України” є відповідальним за весь комплекс лісогосподарських робіт – від садіння лісу до проведення рубок головного користування.

За інформацією ДП „Ліси України”, філіями підприємства отримано 17,3 тис. лісорубних квитків і 5 тис. сертифікатів про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів. За результатами фінансово-господарської діяльності за I півріччя 2023 року ДП „Ліси України” отримано 11 млрд грн доходу, до державного бюджету сплачено 2,7 млрд грн (88 відс. загальної суми сплачених лісокористувачами податків та інших надходжень), у тому числі 1,5 млрд грн ПДВ, 0,8 млрд грн частини чистого прибутку (доходу), 0,2 млрд грн податку на прибуток та 0,2 млрд грн рентної плати за лісокористування.

Довідково. Протягом 2020–2022 років Держлісагентством здійснено 186 планових та 11 позапланових внутрішніх аудитів підпорядкованих територіальних органів та лісогосподарських підприємств Держлісагентства. За результатами зазначених аудитів встановлювалися такі порушення: незаконна або самовільна рубка лісу; реалізація лісопродукції населенню та суб'єктам підприємницької діяльності за заниженими цінами; невиконання та перевиконання лісогосподарськими підприємствами показників фінансових планів; непроведення окремими державними підприємствами коригування податкового прибутку на податкові різниці при зміні (збільшенні) прибутку до оподаткування; викривлення показників фінансової звітності та недостовірність визначення фінансового результату до оподаткування.

Отже, у 2020–2021 роках при заготівлі деревини на рівні 17,8–17,6 млн м³ та обсягу реалізації лісопродукції – 15,1–15,4 млн м³, загальна сума отриманого лісокористувачами прибутку зросла в 4,5 раза.

У 2022 році у зв'язку з воєнною агресією РФ проти України, бойовими діями та тимчасовою окупацією окремих територій, обсяги заготівлі деревини та реалізації лісопродукції зменшились на 9,7 та 14,9 відс. відповідно, а сума отриманих збитків згідно з податковою звітністю зросла в 2,7 раза. Через неможливість використання корисних властивостей

³⁹ Розмір шкоди та збитків, заподіяних на землях лісогосподарського призначення, захисним насадженням лінійного типу, лісовим розсадникам, лісовим культурам та мисливським угіддям, а також їх масштабів Держлісагентством визначався згідно з Методикою визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії російської федерації, затвердженою наказом Міндовкілля від 05 жовтня 2022 р. № 414 (зарєстрованим у Мін'юсті 24 жовтня 2022 р. за № 1308/38644), на підставі затверджених відповідних актів комісій, створених місцевими державними адміністраціями, на період воєнного стану – військовими адміністраціями, що надавалися до територіальних органів Держлісагентства.

⁴⁰ Розмір шкоди та збитків згідно з актами, наданими до територіальних органів Держлісагентства комісіями, створеними військовими адміністраціями у Чернігівській, Сумській, Рівненській та Київській областях.

лісів, втрати лісогосподарського виробництва та недоотримання доходу від непроведення рубок, розмір шкоди та збитків, завданих державним і комунальним лісогосподарським підприємствам, лише по Київській області становить більше 1 млрд гривень.

5.3. Нарахування та сплата лісокористувачами податків та інших надходжень

5.3.1. Нарахування та сплата рентної плати за лісокористування

Сума рентної плати обчислюється територіальними органами Держлісагентства при видачі лісорубних квитків і зазначається у таких квитках.

За інформацією Держлісагентства, загальна сума обрахованої рентної плати відповідно до виданих протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року лісорубних квитків становила **4 591,6 млн грн**, у тому числі **3 227,3 млн грн (70,3 відс.)** – за заготівлю деревини у порядку рубок головного користування.

Слід зазначити, що сума обрахованої рентної плати за заготівлю деревини в порядку рубок головного користування при зменшенні у **2021 році порівняно з 2020 роком на 11,9 відс.** (з 924,5 до 814,4 млн грн), у **2022 році зросла на 3,7 відс.** (до 844,6 млн гривень). **Питома вага такої плати в загальній сумі рентної плати за лісорубними квитками зросла з 67,6 до 79,5 відсотка.**

Аудитом у Західному МУЛМГ встановлено, що розрахунок сум рентної плати за лісокористування здійснюється (за допомогою ліцензованого програмного забезпечення „Осінка”) постійними лісокористувачами при підготовці пакета документів, який подається через центри надання адміністративних послуг, для отримання лісорубного квитка. Програмне забезпечення містить ставки рентної плати за 1 щільний м³ деревини (грн) в залежності від поясу лісів та лісових порід, передбачених пунктом 256.3 статті 256 Податкового кодексу, і розраховує рентну плату за видами ділової та дров'яної деревини лісових порід, що підлягають рубці, суму рентної плати загалом, яка підлягає сплаті до бюджету за спеціальне використання лісових ресурсів (заготівлі в порядку рубок головного користування). Правильність проведеного розрахунку суми рентної плати, яка вказується в лісорубному квитку, перевіряється (на підставі поданих документів) працівниками відділу лісового господарства зазначеного управління, після чого при позитивному результаті перевірки видається лісорубний квиток. Для розрахунку вартості ліквідної ділової деревини за фактом здійснення заготівель постійними лісокористувачами використовувався збірник технічних умов на класифікацію лісоматеріалів для встановлення класу якості деревини.

Так, з **01.01.2019** лісова промисловість України перейшла на європейські стандарти класифікації та вимірювання лісо- та пилопродукції, в яких застосовуються інші підходи до визначення розмірно-якісних характеристик лісо- та пиломатеріалів. Якщо раніше ділова деревина (лісоматеріали круглі) в Україні розподілялася на три сорти (I, II, III) та мала низку сортиментів за їх

призначенням, то з 2019 року розподіляється на чотири класи якості: А⁴¹, В⁴², С⁴³, D⁴⁴, як і в європейських країнах, без визначення їх напряму використання.

Довідково. Нові національні стандарти, гармонізовані з європейськими, розроблялися Технічним комітетом України зі стандартизації лісових ресурсів ТК 18 „Лісові ресурси” та затверджувалися ДП „Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості”.

Наказом ДП „Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості” від 26.12.2019 № 500 „Про прийняття та скасування національних стандартів, скасування поправки до національного стандарту” прийнято національні стандарти, гармонізовані з європейськими стандартами методом перекладу, з наданням чинності з 01 січня 2021 року та на заміну національних стандартів, затверджених наказом від 11.12.2018 № 476. Також розроблено додаткові Технічні умови України, які встановлюють вимоги до класифікації тих видів лісопродукції, що не регламентуються європейською класифікацією.

Слід зазначити, що всі інші лісоматеріали круглі, з яких неможливо отримати пиломатеріали для загального використання, класифікуються як деревина дров'яна для промислового використання, довжиною 2-4 метри (виробництво трісок технологічних чи паливного призначення, розколювання на паливну деревину тощо), деревина дров'яна для непромислового використання, довжиною до 2 метрів (може бути реалізована фізичним і юридичним особам як паливо).

Аудит засвідчив **значну розбіжність у вартості одного виду деревини з різним класом якості.** Так, по ДП „Львівський лісгосп”:

вартість дуба звичайного класу якості А діаметром 60 см і більше за цінами 4 кварталу 2022 року становила 36 тис. грн/м³ (з ПДВ), а сортименту подібних фізичних параметрів класу якості D – 13,4 тис. грн/м³ (з ПДВ), що в **2,7 рази менше;**

вартість сосни звичайної якості А діаметром 60 см і більше за цінами 4 кварталу 2022 року – 3,2 тис. грн/м³ (з ПДВ), а сортименту подібних фізичних параметрів класу якості D – 2,5 тис. грн/м³ (з ПДВ), що в **1,3 менше.**

Водночас **розрахунок рентної плати за лісокористування, визначений пунктом 256.3 статті 256 Податкового кодексу, не враховує класу деревини та не прив'язний до реальної ринкової вартості ділової деревини, що створює ризики заниження обсягів нарахування такої плати.**

Розрахунок з рентної плати за лісокористування в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, лісокористувачами здійснювався згідно з додатком 8 до податкової декларації з рентної плати.

За даними ДПС, **кількість поданих лісокористувачами таких додатків протягом 2020–2022 років мала тенденцію до зменшення: з 5 095 до 4 608 додатків, або на 9,6 відсотка.**

Нарахована сума рентної плати за лісокористування зменшилась на 13,1 відс. (з 697 до 606 млн грн), а надходження – на 13,2 відс. (з 702 до

⁴¹ Лісоматеріали з нижньої частини колоди із чистою деревиною або незначними вадами, які не обмежують її використання.

⁴² Лісоматеріали середнього класу якості без особливих вимог до чистої деревини та з сучками у межах середньої кількості для кожної породи.

⁴³ Лісоматеріали нижче середнього класу якості з незначними вадами, які незначно знижують природні властивості деревини як матеріалу.

⁴⁴ Лісоматеріали, що не відповідають вимогам до жодного з вищих класів, але з яких ще можна отримати пиломатеріали для подальшого використання.

609 млн гривень). При цьому **обсяги заготівлі деревини в порядку рубок головного користування зменшились на 11,6 відс.** (з 7,9 до 6,3 млн м³).

Аудитом встановлено **суттєві розбіжності в даних ДПС та Держлісагентства в частині нарахованої (обрахованої) та сплаченої суми рентної плати за лісокористування в порядку рубок головного користування.** Так, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року:

сума обрахованої рентної плати в лісорубних квитках (3,2 млрд грн) в 1,5 раза перевищує суму рентної плати, нараховану в додатку 8 до податкової декларації з рентної плати (2,2 млрд гривень);

сума сплаченої рентної плати за лісокористування, за даними Держлісагентства (2,5 млрд грн), на 12,2 відс. перевищує дані ДПС (2,2 млрд гривень).

Отже, ДПС не забезпечено здійснення її територіальними органами на достатньому рівні контролю за повнотою декларування та сплати лісокористувачами рентної плати в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування. Механізм розрахунку суми рентної плати за лісокористування, передбачений Податковим кодексом, не відображає кон'юнктури ринку, не прив'язаний до реальної ринкової вартості ділової деревини.

5.3.2. Нарахування та сплата податків та інших надходжень

За інформацією ДПС, за результатами поданої податкової звітності за 2020–2022 роки та I півріччя 2023 року (додаток 2) лісокористувачами **нараховано 16,1 млрд грн: 10,6 млрд грн ПДВ, 2,9 млрд грн частини чистого прибутку (доходу), 2,2 млрд грн рентної плати за лісокористування (в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування) та 0,5 млрд грн податку на прибуток.**

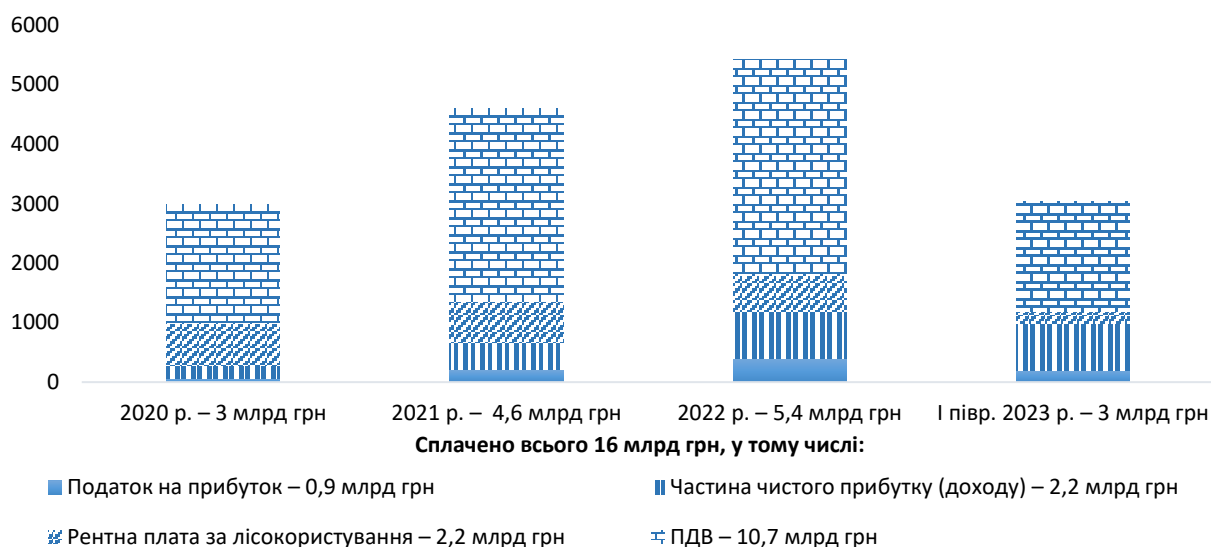
Сума нарахованих податків та інших надходжень мала **тенденцію до зростання: в 1,6 раза у 2021 році порівняно з 2020 роком та ще на 6,6 відс. у 2022 році, за рахунок збільшення ПДВ та частини чистого прибутку (доходу).**

Нарахована сума **щорічно збільшувалась з ПДВ та частини чистого прибутку (доходу): у 1,6 і 3,7 раза в 2021 році, на 11,6 і 6,5 відс. в 2022 році відповідно, а з рентної плати за лісокористування щорічно зменшувалась на 5,6 і 7,9 відсотка. З податку на прибуток нарахування при збільшенні у 2021 році порівняно з 2020 роком у 5,5 раза, у 2022 році зменшились на 15,5 відсотка.**

За період, що досліджувався, лісокористувачами (діаграма 2) **сплачено 16 млрд грн: 10,6 млрд грн ПДВ, 2,25 млрд грн частини чистого прибутку (доходу), 2,2 млрд грн рентної плати за лісокористування, 0,87 млрд грн податку на прибуток.**

Довідково. За інформацією Держлісагентства, підприємствами, що належать до сфери його управління, до державного бюджету у 2020–2022 роках сплачено 11,9 млрд грн (74,4 відс. загальних надходжень): ПДВ – 8 млрд грн (75,7 відс.), рентної плати за лісокористування – 1,8 млрд грн (81,8 відс.), частини чистого прибутку (доходу) – 1,4 млрд грн (62,2 відс.) та податку на прибуток – 0,6 млрд грн (66,7 відсотка).

Діаграма 2. Сплата податків суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства у 2020–2022 роках та I півріччі 2023 року

Сума сплачених податків та інших надходжень мала **тенденцію до зростання: в 1,5 раза** у 2021 році порівняно з 2020 роком та **ще на 17,7 відс.** у 2022 році, за рахунок збільшення ПДВ та частини чистого прибутку (доходу).

Із загальної суми сплачених податків та інших надходжень **66,8 відс. становить ПДВ**, сума якого у 2021 році порівняно з 2020 роком зросла на 61,7 відс., у 2022 році – на 11,6 відс., у I півріччі 2023 року – 51,1 відс. надходжень 2022 року.

Лісокористувачами протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року заявлено до відшкодування з державного бюджету 142,5 млн грн ПДВ, з них 140,4 млн грн (98,5 відс.) відшкодовано.

Також у періоді, що досліджувався, **14,1 відс. (2,25 млрд грн)** загальної суми надходжень **становила частина чистого прибутку (доходу), 13,7 відс. (2,2 млрд грн) – рентна плати за лісокористування та 5,4 відс. (0,87 млрд грн) – податку на прибуток.**

При цьому **надходження частини чистого прибутку (доходу) і податку на прибуток щорічно збільшувались:** у 2,2 і 3 раза в 2021 році, 1,7 і 1,9 раза в 2022 році відповідно, а **рентної плати за лісокористування зменшувались:** на 2,2 та 11,3 відс. відповідно.

Аудитом встановлено, що **сплату нарахованих сум податків та інших надходжень лісокористувачами протягом 2020–2022 років забезпечено в середньому на рівні 102,7 відс.,** у I півріччі 2023 року – **99,5 відсотка.** При цьому в розрізі податків найбільший рівень сплати нарахованих сум з податку на прибуток – 155,9 відс. у 2020 році та 191,6 у 2022 році, частини чистого прибутку (доходу) – 119,4 відс. та 115,6 відповідно, ПДВ – 101,8 відс. у 2020 і 2021 роках, рентної плати за лісокористування – 100,7 відс. у 2020 році та 104,3 відс. у 2021 році.

За період, що досліджувався, майже 30 відс. (4,7 млрд грн) загальної суми податкових зобов'язань (16,1 млрд грн) та 25 відс. (3,95 млрд грн) загальної суми

сплачених (16 млрд грн) податків та інших надходжень задекларовано та сплачено 10 лісокористувачами.

Податковий борг лісокористувачів зі сплати податків та інших надходжень до державного бюджету при незначному зменшенні у 2021 році на 1,9 відс. (з 203,6 до 199,7 млн грн), у 2022 році збільшився на 10,7 відс. (до 221,2 млн грн), у I півріччі 2023 року знову зменшився на 6,5 відс. (до 206,9 млн гривень).

У розрізі податків у 2021 році податковий борг зріс з частини чистого прибутку (доходу) – на 18,8 відс. та податку на прибуток – 11,4 відс., зменшився з рентної плати за лісокористування – в 3,2 раза та ПДВ – на 11,3 відсотка. У 2022 році податковий борг зріс з усіх податків, у тому числі найбільше з рентної плати за лісокористування на 55,8 відсотка. У I півріччі 2023 року при зменшенні податкового боргу з рентної плати за лісокористування (в 4,8 раза), частини чистого прибутку (доходу) (на 15,9 відс.) та ПДВ (на 3,7 відс.), з податку на прибуток зріс (на 24,2 відсотка).

Протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року територіальними органами ДПС розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) надано 148 суб'єктам господарювання у сфері лісового господарства на суму 49,6 млн гривень.

Аудитом встановлено, що у 2020–2021 роках ГУ ДПС у Вінницькій області при ухваленні рішення про надання ДП „Гайсинське лісове господарство” **п'яти розстрочень із сплати грошових зобов'язань з рентної плати за лісокористування в сумі 3,2 млн грн неправильно використано** розраховане значення коефіцієнта (K_n) – грошові кошти, які надійдуть з дати наданої заявником звітності (офіційної або оперативної розрахованої) до настання граничного терміну сплати грошових зобов'язань. Як наслідок, неправильно визначено значення коефіцієнта загрози виникнення податкового боргу (K_z) та надано розстрочення щодо сплати грошових зобов'язань з рентної плати без достатніх підстав, що свідчать про наявність загрози виникнення боргу. За розрахунками аудиторів Рахункової палати, зазначений коефіцієнт становив більше одиниці.

***Довідково.** Розрахунок зазначених коефіцієнтів передбачено Методичними рекомендаціями щодо встановлення загрози виникнення, накопичення або непогашення податкового боргу та проведення аналізу фінансового стану підприємств, які звертаються до органів Міндоходів для розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу), доведеними Міндоходів своїм територіальним органам листом від 05.06.2013 № 7017/7/99-99-11-02-03-17. Встановити наявність/відсутність загрози накопичення або непогашення податкового боргу можливо шляхом аналізу фінансового стану підприємства. При значенні K_z (або K_{zn}) більше одиниці підприємство забезпечено високоліквідними оборотними активами для виконання грошових зобов'язань та погашення податкового боргу, менше одиниці – таких активів недостатньо і, відповідно, наявна загроза виникнення або накопичення податкового боргу.*

Переплата з податків та інших надходжень до державного бюджету протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року мала сталу тенденцію до зростання: в 2,5 раза (з 50,4 до 123,8 млн грн) у 2021 році, на 32,8 відс. (до 164,4 млн грн) у 2022 році та ще на 4,3 відс. (до 171,4 млн грн) у I півріччі 2023 року.

Таким чином, протягом 2020–2022 років при зменшенні обсягів заготівлі (на 10,7 відс.) та реалізації (на 13,6 відс.) деревини, сума нарахованих і сплачених лісокористувачами податків та інших надходжень мала стійку тенденцію до зростання, що пов'язано із збільшенням ціни реалізації одиниці

продукції (в 2 рази) та, відповідно, вартості реалізованої лісопродукції (в 1,7 рази). Водночас через воєнну агресію РФ проти України та тимчасову окупацію окремих територій держави, при підвищенні з 01.01.2022 розміру ставок з рентної плати за лісокористування (на 14,5 відс.) такі надходження зменшились на 11,1 відсотка.

6. КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЛІСОКОРИСТУВАЧАМИ ВИМОГ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

6.1. Державний контроль щодо запобігання порушенням лісового законодавства та запобігання ухиленню від сплати податків

Незаконною рубкою вважається будь-яка заготівля деревини, яка проводиться без спеціального дозволу (лісорубного квитка) або з порушенням вимог законодавства.

Статтею 89 Лісового кодексу визначено, що охорону і захист лісів на території України здійснюють:

державна лісова охорона, яка діє у складі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань лісового господарства та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління;

лісова охорона інших постійних лісокористувачів і власників лісів.

Відповідно до пункту 6 Положення про державну лісову охорону, лісову охорону інших лісокористувачів та власників лісів⁴⁵ **держлісоохорона, лісова охорона інших постійних лісокористувачів та власників лісів під час організації заходів, спрямованих, зокрема, на усунення порушень лісового законодавства, взаємодіє з правоохоронними органами, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадянами та їх об'єднаннями.**

Незаконні рубки є глобальною проблемою із значними негативними економічними, екологічними та соціальними наслідками. В економічному відношенні **незаконні рубки призводять до втрати доходів державним бюджетом.**

За інформацією Держлісагентства, протягом 2020–2022 років виявлено 12,3 тис.⁴⁶ випадків **незаконних рубок обсягом 100,7⁴⁷ тис. м³, сума шкоди, заподіяної лісу, становила 844,2 млн грн⁴⁸, з якої відшкодовано лише 2,8 відс. (23,8 млн гривень⁴⁹).** Крім того, державним бюджетом недоотримано належних доходів у вигляді сплати податків та інших надходжень.

Довідково. Найбільші обсяги незаконних рубок виявлені у лісах підприємств Харківського ОУЛМГ – 38 тис. м³ (37,7 відс.), Закарпатського – 14,3 тис. м³ (14,2 відс.), Дніпропетровського – 9,7 тис. м³ (9,6 відс. загального обсягу).

⁴⁵ Затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 р. № 976, із змінами, в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 20 травня 2022 р. № 612 „Про затвердження Порядку організації охорони і захисту лісів”.

⁴⁶ 2020 рік – 4,3 тис., 2021 рік – 4,6 тис., 2022 рік – 3,4 тис. випадків.

⁴⁷ 2020 рік – 54,3 тис. м³, 2021 рік – 25,7 тис. м³, 2022 рік – 20,6 тис. м³.

⁴⁸ 2020 рік – 444,1 млн грн, 2021 рік – 213,4 млн грн, 2022 рік – 186,7 млн гривень.

⁴⁹ 2020 рік – 5,6 млн грн, 2021 рік – 9 млн грн, 2022 рік – 9,2 млн гривень.

Слід зазначити, що із загального обсягу незаконних рубок **85,5 відс. (86,1 тис. м³)** деревини на суму **730 млн грн (86,5 відс.)** зрубано невиявленими правопорушниками лісового господарства.

У зв'язку з воєнною агресією РФ проти України, за 2022 рік немає інформації про незаконні рубки з частини тимчасово окупованих територій, зокрема Запорізької, Луганської, Миколаївської, Донецької, Херсонської областей та АР Крим. На цих територіях виявлені численні порушення лісового законодавства, але тимчасова окупація територій та їх забруднення вибухонебезпечними предметами, а також обстріли, що відбуваються в прикордонних районах, не дають можливості встановити всі факти знищення лісів. Також є повідомлення про незаконні рубки, що здійснюються на тимчасово окупованих територіях, загальна їх кількість буде тільки зростати.

Отже, незважаючи на зменшення протягом **2020–2022 років кількості виявлених незаконних рубок деревини, рівень відшкодування заподіяної лісовому господарству шкоди залишається низьким.**

Аудитом встановлено **невжиття Центрально-Західним МУЛМГ заходів державного контролю за дотриманням лісокористувачами нормативно-правових актів з питань ведення лісового господарства.**

Причина – незатвердження уніфікованої форми акта, який складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю в частині дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері лісового господарства.

Довідково. За інформацією Держлісагентства, розроблення проєкту наказу Міндовкілля „Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатом проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) у сфері використання, відтворення, охорони і захисту лісів” включено до плану роботи на III квартал 2023 року.

Здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і господарювання, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними особами – нерезидентами вимог законодавства про охорону, захист, використання та відтворення лісів, зокрема **щодо здійснення комплексу необхідних заходів захисту для забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, заготівлі деревини в порядку рубок головного користування та лісогосподарських заходів, покладено на Держекоінспекцію (підпункт „г” підпункту 2 пункту 4 Положення про Державну екологічну інспекцію України⁵⁰).**

Держекоінспекцією, її територіальними та міжрегіональними територіальними органами⁵¹ протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року здійснено **1 880 заходів державного нагляду (контролю) щодо використання, відтворення і охорони лісів, за їх результатами складено**

⁵⁰ Затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275.

⁵¹ Лист від 22.08.2023 № 3671/2.6/6-23.

10 137 адміністративних протоколів на загальну суму 3,8 млн грн, з яких сплачено 3,6 млн грн, або 95 відсотків.

Загальна сума розрахованих збитків і втрат, завданих лісу, становила 922,2 млн грн (додаток 3), у тому числі 43,4 відс. у 2020 році, 14,6 відс. у 2021 році, 52,9 відс. у 2022 році та 11,9 відс. у I півріччі 2023 року становлять збитки, заподіяні невстановленими особами. **Пред'явлено претензій, позовів про відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення лісового законодавства, на суму 339 млн грн, з яких стягнуто 64,9 млн грн, або 19,1 відсотка.**

До правоохоронних органів передано 1 023 матеріали (або 54,4 відс. загальної кількості здійснених заходів), з них за 657 (або 64,2 відс.) відкрито кримінальні провадження. За 3 (із 5) позовами судом ухвалено рішення про тимчасову заборону (зупинення) господарської діяльності порушника лісового законодавства.

За інформацією Нацполіції⁵², протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості про скоєння 12 005⁵³ кримінальних правопорушень, передбачених статтею 246 (незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу) Кримінального кодексу України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. Повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення 2 817⁵⁴ особам та скеровано до суду 2 635⁵⁵ кримінальних проваджень (**21,9 відс. загальної кількості кримінальних правопорушень**).

Результати вжитих Нацполіцією заходів засвідчили, що при зменшенні у 2022 році порівняно з 2020 роком кількості скоєних кримінальних правопорушень на 8,4 відс., кількість повідомлень про підозру особам у вчиненні кримінального правопорушення зросла на 78,4 відс., кримінальних проваджень, направлених до суду, – на 44,5 відсотка.

Незаконна рубка лісу – не єдина незаконна діяльність, яка впливає на ланцюг постачання деревини в Україні. Численні маніпуляції та схеми відбуваються також на етапі транспортування й реалізації деревини лісокористувачами, що у підсумку є ухиленням від сплати належних податків до державного бюджету. Наприклад, поширені випадки продажу ділової деревини як дрова або навмисного заниження вартості деревини.

Отже, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року державною лісовою охороною, Держекоінспекцією та правоохоронними органами не забезпечено вжиття ефективних заходів, спрямованих на усунення порушень лісового законодавства. Як наслідок, 97,2 відс. шкоди, заподіяної лісу, та 80,9 відс. пред'явлених претензій, позовів про відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення лісового законодавства, залишилися

⁵² Лист від 28.08.2023 № 8595/02/55-2023.

⁵³ 2020 рік – 4 011, 2021 рік – 2 477, 2022 рік – 3 674, I півріччя 2023 року – 1 843 правопорушення.

⁵⁴ 2020 рік – 491, 2021 рік – 903, 2022 рік – 876, I півріччя 2023 року – 547 осіб.

⁵⁵ 2020 рік – 524, 2021 рік – 786, 2022 рік – 757, I півріччя 2023 року – 568 кримінальних проваджень.

невідшкодованою/нестягненими, до судів передано лише **21,9 відс. справ, за якими збитки не відшкодовані.**

6.2. Податковий контроль за справлянням лісокористувачами податків та інших надходжень

Здійснення адміністрування податків, зборів, платежів, у тому числі проведення відповідно до законодавства перевірок та звірок платників податків, контроль за своєчасністю подання платниками податків передбаченої законом звітності (декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів), своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати податків, зборів, платежів закріплено за контролюючими органами (підпункти 19¹.1.1 і 19¹.1.2 пункту 19¹.1 статті 19¹ Податкового кодексу).

Контролюючі органи мають право проводити камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки платників податків у встановленому порядку, зокрема, щодо своєчасності подання податкових декларацій (розрахунків), своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків (пункт 75.1 статті 75 Податкового кодексу).

За інформацією ДПС, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року (табл. 5) суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства до територіальних органів ДПС подано **47,4 тис. документів податкової звітності, камеральними перевірками охоплено 46,9 тис., або 99 відс.** (граничний термін завершення камеральних перевірок податкової звітності, поданої у I півріччі 2023 року, не настав).

Таблиця 5

Камеральні перевірки податкової звітності, поданої платниками податків – суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства

млн грн

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	I півр. 2023 р.	Всього
Кількість поданої звітності	15 086	14 644	12 565	5 102	47 397
Кількість проведених камеральних перевірок	15 086	14 644	12 565	4 649	46 944
<i>рівень проведення перевірок, відс.</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>91,1</i>	<i>99</i>
Кількість порушень, всього:	1 510	498	545	506	3 059
<i>відс. встановлення порушень</i>	<i>10</i>	<i>3,4</i>	<i>4,3</i>	<i>9,9</i>	<i>6,5</i>
Донараховано, всього, у т. ч.:	21	9,5	14,9	17,1	62,5
основний платіж	0	0	0	0	0
застосовані штрафні (фінансові) санкції (штрафи)	21	9,5	14,9	17,1	62,5
Узгоджено	20,7	9,5	13,7	11,6	55,5
<i>відс. узгодження</i>	<i>98,6</i>	<i>100</i>	<i>91,9</i>	<i>67,8</i>	<i>88,8</i>
Сплачено	19,2	9,3	14,6	16,3	59,4
<i>відс. сплати</i>	<i>91,4</i>	<i>97,9</i>	<i>98</i>	<i>95,3</i>	<i>95</i>

За результатами камеральних перевірок застосовано **62,5 млн грн штрафних фінансових санкцій (штрафів)** за порушення граничних термінів подання податкової звітності та граничних термінів сплати узгоджених сум грошових зобов'язань, з яких узгоджено **89 відс. (55,5 млн гривень)**. До державного бюджету надійшло **59,3 млн грн, або 94,9 відс., застосованих штрафних фінансових санкцій (штрафів)**.

Найнижчий рівень узгодження штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) – у I півріччі 2023 року – 67,8 відс., сплати застосованих штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) у 2020 році – 91,4 відсотка.

Із загальної суми застосованих за результатами камеральних перевірок штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) 79,2 відс. (49,5 млн грн) – з ПДВ, 18,4 відс. (11,5 млн грн) – рентної плати за лісокористування, 1,4 відс. (0,9 млн грн) – частини чистого прибутку (доходу) та 1 відс. (0,6 млн грн) – податку на прибуток.

Отже, територіальними органами ДПС за результатами камеральних перевірок встановлювалися порушення лише граничних термінів подання податкової звітності та сплати податків.

Аудитом встановлено, що облік результатів контрольно-перевірочної роботи на центральному рівні ДПС вівся у розрізі ГУ ДПС в областях, м. Києві та міжрегіональних управлінь ДПС по роботі з великими платниками податків відповідно до звіту „Аудит-1”, затвердженого наказами ДПС від 31.07.2020 № 387, від 30.04.2021 № 481 та від 26.04.2023 № 289 „Про результати роботи підрозділів аудиту”.

Територіальними органами ДПС протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року (додаток 4) проведено **448 документальних перевірок** лісокористувачів, за результатами яких **донараховано 369,4 млн грн податків** (285,4 млн грн основного платежу, 81,2 млн грн штрафних (фінансових) санкцій (штрафів), 2,8 млн грн пені), зменшено: суму збитків з податку на прибуток на 11 млн грн, від’ємне значення об’єкта оподаткування з ПДВ на 1,5 млн грн, бюджетне відшкодування ПДВ на 0,7 млн гривень.

Із загальної суми донарахованих сум грошових зобов’язань з платниками податків **узгоджено лише 44,2 відс.** (163,2 млн грн), **сплачено 130,4 млн грн, або 79,9 відс. узгоджених і лише 35,3 відс. донарахованих сум.**

У середньому за результатами однієї документальної перевірки донараховано 0,8 млн грн та узгоджено 0,4 млн гривень.

Слід зазначити, що сума донарахованих грошових зобов’язань за результатами 37 планових перевірок (75,3 млн грн) у 3,9 раза менша за суму донарахувань за 411 позаплановими перевірками (294,1 млн гривень). При цьому донарахування на одну планову перевірку становили 2 млн грн, на одну позапланову – 0,7 млн грн, рівень узгодження за плановими перевірками (17,7 відс.) на 33,3 відс. нижчий, ніж за позаплановими (51 відсоток).

Аудитом встановлено **недотримання повною мірою окремими територіальними органами ДПС** вимог пункту 3 постанови № 138 в частині здійснення разом з міжрегіональними територіальними органами Держаудитслужби **контролю за повнотою і своєчасністю сплати державними унітарними підприємствами та їх об’єднаннями до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу).**

Так, ГУ ДПС у Дніпропетровській області при проведенні документальної позапланової виїзної перевірки ДП „Петриківське лісове господарство” з питань дотримання вимог податкового, валютного та іншого законодавства України за період з 01.01.2011 по 31.12.2022 (акт від 28.03.2023) **підтверджено правомірність застосування платником базового нормативу відрахування частини чистого**

прибутку (доходу), зокрема, за IV квартал 2021 року та 2022 рік у розмірі 50 відсотків. При цьому фактичного спрямування ДП 30 відс. чистого прибутку (доходу) на придбання необоротних активів, необхідних для здійснення заходів з охорони, захисту, використання та відтворення лісів, у ці періоди не здійснювалось.

Під час здійснення Рахунковою палатою аудиту ГУ ДПС у Дніпропетровській області⁵⁶ проведено документальну позапланову виїзну перевірку ДП „Петриківське лісове господарство”, зокрема з питання використання частини чистого прибутку (доходу) (акт від 14.09.2023), за результатами якої **донараховано 528,8 тис. грн (423 тис. грн основного платежу та 105,8 тис. грн штрафних фінансових санкцій (штрафів)) частини чистого прибутку (доходу). Зазначена сума надійшла до державного бюджету в повному обсязі.**

Крім того, ще у **16 актах** документальних перевірок, проведених ГУ ДПС у Дніпропетровській області на підставі підпункту 78.1.7⁵⁷ пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу, **підтверджено застосування платниками нормативу відрахування частини чистого прибутку (доходу) у розмірі 50 відс. за відсутності інформації про спрямування такими платниками 30 відс. чистого прибутку (доходу) від своєї діяльності на придбання необоротних активів, необхідних для здійснення заходів з охорони, захисту, використання та відтворення лісів. Інформації щодо здійснення міжрегіональними територіальними органами Держаудитслужби державного фінансового аудиту діяльності зазначених платників у ГУ ДПС у Дніпропетровській області немає. Це ГУ ДПС не повідомляло відповідний міжрегіональний територіальний орган Держаудитслужби про необхідність здійснення державного фінансового аудиту та встановлення фактичного стану спрямування платниками 30 відс. чистого прибутку (доходу). Як наслідок, у разі непроведення міжрегіональним територіальним органом Держаудитслужби державного фінансового аудиту та припинення юридичної особи, існують ризики втрати державним бюджетом відповідних надходжень.**

ГУ ДПС у Київській області при проведенні документальної позапланової виїзної перевірки ДП „Переяслав-Хмельницьке лісове господарство” з питань дотримання вимог податкового, валютного та іншого законодавства, єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування за період з 01.10.2018 по 06.12.2021 (акт від 13.12.2021) **встановлено порушення пункту 44.2 статті 44 і підпункту 134.1.1 пункту 134.1 статті 134 Податкового кодексу, статті 2 Закону України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, пунктів 4 і 6**

⁵⁶ Лист від 20.09.2023 № 63061/6/04-36-07-13-12.

⁵⁷ Документальна позапланова перевірка здійснюється за наявності хоча б однієї з таких підстав, зокрема, розпочато процедуру реорганізації юридичної особи (крім перетворення), припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця, закриття постійного представництва чи відокремленого підрозділу юридичної особи, в тому числі іноземної компанії, організації, порушено провадження у справі про визнання банкрутом платника податків або подано заяву про зняття з обліку платника податків.

Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 „Витрати”⁵⁸, у результаті чого занижено об’єкт оподаткування з податку на прибуток за 2020 рік. При цьому питання повноти відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) лісогосподарським підприємством не досліджувалось та донарахування із зазначеного платежу не здійснювалось. Як наслідок, державним бюджетом недоотримано, за розрахунками, **202 тис. грн** (183,6 тис. грн частини чистого прибутку (доходу) та 18,4 тис. грн штрафної (фінансової) санкції (штрафу) відповідно до статті 123 Податкового кодексу).

За інформацією ДПС, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року у порядку адміністративного оскарження до ДПС **надійшло 89 скарг на 239 податкових повідомлень-рішень**, прийнятих територіальними органами ДПС, **на загальну суму грошових зобов’язань 121,8 млн гривень**. За результатами розгляду залишено без змін **195 рішень** (81,6 відс.) **на 105,7 млн грн** (86,8 відс.), **скасовано повністю або частково 31 рішення на 7,4 млн грн**, без розгляду залишено 13 рішень на 1,3 млн гривень.

У ДПС інформація щодо стану розгляду судових справ за участі територіальних органів обліковується засобами підсистеми АІС „Суди” ІКС „Податковий блок”, а її формування здійснюється в автоматичному режимі за головним критерієм „категорія судової справи”.

За інформацією ДПС, оскільки підсистемою АІС „Суди” не передбачено можливості формування звітних показників за галузевою характеристикою платників податків та/або в розрізі податків (податкових платежів), інформація щодо стану судового оскарження суб’єктами господарювання у сфері лісового господарства рішень контролюючих органів узагальнювалася на підставі даних, отриманих від територіальних органів ДПС.

Так, протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року **на розгляді в судах перебувало 200 справ** про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень, прийнятих контролюючими органами, **на 424,1 млн грн, 64,7 відс. (274,4 млн грн) яких щодо частини чистого прибутку (доходу)**.

Судами ухвалено **рішень** щодо 106 справ на суму 219,6 млн грн, при цьому **62,3 відс. (66) справ та 59,3 відс. суми позовів (130,3 млн грн) задоволено на користь платників податків, 37,7 відс. (40 справ) та 40,7 відс. (89,4 млн грн) відповідно – на користь контролюючих органів**.

Станом на 01.07.2023 у судах триває розгляд 55 справ на суму 122,3 млн грн, у тому числі 77,9 млн грн (63,7 відс.) щодо частини чистого прибутку (доходу).

Отже, **через неналежний контроль ДПС за діяльністю її територіальних органів, питання повноти та своєчасності відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) лісогосподарськими підприємствами при проведенні документальних перевірок не досліджувалося. Рівень надходжень донарахованих сум до державного бюджету залишається низьким.**

⁵⁸ Затвердженого наказом Мінфіну від 31 грудня 1999 р. № 318 (із змінами, внесеними наказом Мінфіну від 29 вересня 2020 р. № 588), зареєстрованим у Мін’юсті 19 січня 2000 р. за № 27/4248.

6.3. Митний контроль при експорті лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів

За інформацією Мінекономіки⁵⁹, частка експорту продукції лісового господарства⁶⁰ до загального обсягу експорту товарів у 2022 році порівняно з 2020 роком зростає з **0,2 до 0,4 відс.**, а у I півріччі 2023 року – до **0,5 відсотка**.

Усього за 2020–2022 роки та I півріччя 2023 року експортовано 4 млн т деревини і виробів з неї на 526 млн дол. США. При цьому **обсяг експорту за 2022 рік порівняно з 2020 роком збільшився за вартістю на 93,5 млн дол. США (на 89,1 відс.)**, проте **зменшився за кількістю на 29 тис. т (на 2,6 відс.)**, середня вартість 1 т збільшилась з 96,4 до 187,2 дол. США.

За розрахунками Рахункової палати, **обсяг експорту та середня вартість 1 т деревини і виробів з неї у гривневому еквіваленті, з урахуванням середньорічного курсу гривні, протягом 2020–2022 років зросли в 2,3 рази**.

Довідково. За даними Національного банку України, середньорічний курс гривні до дол. США за 2020 рік становив 2695,75 грн, за 2021 рік – 2728,62, за 2022 рік – 3234,23 за 100 дол. США, тобто за 3 роки курс зріс у 1,2 рази.

Слід зазначити, що майже **100 відс. (як за вартістю, так і за кількістю) експорту – це деревина паливна (за УКТ ЗЕД 4401), частка якої в загальному експорті у 2022 році порівняно з 2020 роком зростає з 96,5 до 97,3 відс.**, у I півріччі 2023 року зменшилась до **93 відс.** (табл. 6).

Таблиця 6

Обсяги експорту товарів товарної групи 44 згідно з УКТ ЗЕД у розрізі основних товарних груп у 2020–2022 роках та I півріччі 2023 року

2020 р.					2021 р.				
Код товару за УКТ ЗЕД	Вага, тис. тонн	Питома вага, відс.	Вартість, млн дол. США	Питома вага, відс.	Код товару за УКТ ЗЕД	Вага, тис. тонн	Питома вага, відс.	Вартість, млн дол. США	Питома вага, відс.
4401	1 072,4	98,5	101,3	96,5	4401	1 210,4	98,5	123,4	96,2
4403	0	0	0	0	4403	0,3	0	0,05	0,04
4404	16,3	1,5	3,7	3,5	4404	18,6	1,5	4,9	3,8
Всього	1 088,7	x	104,9	x	Всього	1 229,3	x	128,3	x
2022 р.					I півр. 2023 р.				
Код товару за УКТ ЗЕД	Вага, тис. тонн	Питома вага, відс.	Вартість, млн дол. США	Питома вага, відс.	Код товару за УКТ ЗЕД	Вага, тис. тонн	Питома вага, відс.	Вартість, млн дол. США	Питома вага, відс.
4401	1 040,9	98,2	193	97,3	4401	0,6	96,5	87,8	93
4403	0	0	0	0	4403	0	0	0	0
4404	18,7	1,8	5,4	2,7	4404	21,1	3,5	6,6	7
Всього	1 059,6	x	198,4	x	Всього	605,7	x	94,4	x

Основними імпортерами української деревини та продукції з неї у 2021 році були Румунія, Угорщина, інші країни ЄС та Китай. У 2022 році частка країн ЄС

⁵⁹ Лист від 20.08.2023 № 3022-06/43604-03.

⁶⁰ За УКТ ЗЕД 4401 – деревина паливна у вигляді колод, полін, хмизу, гілок, сучків або в аналогічних формах, деревна тріска або стружка, тирса та відходи деревини, агломеровані або неагломеровані, у вигляді колод, полін, брикетів, гранул або в аналогічних формах; 4403 – лісоматеріали необроблені, з видаленою або невидаленою корою або заболонню, або начорно брусовані або небрусовані; 4404 – деревина бондарна, колоди колоті, палі, кілки загострені з дерева, але не розпиляні уздовж, лісоматеріали, начорно обтесані, але не обточені, не вигнуті або не оброблені іншим способом, що використовуються для виробництва ціпків, парасольок, ручок для інструментів або подібних виробів, деревина лущена та аналогічна.

зросла через закриття кордонів із Білоруссю та Росією, а також через неможливість морського транспортування деревини до країн Азії.

За інформацією Держмитслужби⁶¹, перевірка документів, необхідних для митного контролю, та відомостей, які відповідно до статті 335 Митного кодексу подаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, здійснюється візуально, із застосуванням інформаційних технологій (шляхом проведення форматологічного контролю, контролю співставлення, контролю із застосуванням системи управління ризиками) та в інші способи, передбачені цим Кодексом.

Протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року **митницями здійснено 332,8 тис. митних оформлень**⁶² деревини (лісоматеріалів)⁶³, порушення митних правил виявлено в 426 (0,1 відс.) випадках на загальну суму 55,1 млн гривень.

Довідково. Із загальної кількості виявлених порушень митних правил 98,3 відс. (419) порушень кваліфікуються за ознаками статей 472 (недекларування товарів) і 483 (переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю) Митного кодексу.

Так, при збільшенні кількості митних оформлень у 2021 році порівняно з 2020 роком на 58,7 відс. (з 74,8 до 118,7 тис.), у 2022 році їх кількість зменшилась на 18,9 відс. (до 88,9 тис.), у I півріччі 2023 року здійснено 50,5 тис. митних оформлень, або 56,8 відс. порівняно з 2022 роком.

Кількість складених митницями протоколів про порушення митних правил постійно зменшувалась з 163 (2020 рік) до 82 (2022 рік), у I півріччі 2023 року митницями складено 48 протоколів. При цьому **сума виявлених порушень при зменшенні у 2021 році порівняно з 2020 роком на 19 відс.** (з 16,7 до 14 млн грн), у 2022 році зросла **на 3,4 відс.** (до 16,1 млн грн), у I півріччі 2023 року – 8,3 млн грн, або 51,4 відс. від 2022 року. Зазначене може свідчити **як про зменшення обсягу незаконного вивезення деревини, так і про відсутність певних умов для скоєння таких правопорушень.**

Протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року **накладено 20,7 млн грн штрафів:** при збільшенні у 2021 році порівняно з 2020 роком на 38,8 відс. (з 6,7 до 9,3 млн грн), у 2022 році зменшились на 35,4 відс. (до 4,3 млн грн). Водночас **при майже однаковій кількості предметів правопорушень** (лісоматеріалів) у 2020 (555,6 м³) та 2021 (522 м³) роках, у 2022 році (2 504,71 м³) **їх кількість збільшилась в 4,5 раза порівняно з 2020 роком та 4,8 раза – 2021 роком.**

За накладеними штрафами стягнуто лише 11,1 відс. (2,3 млн грн): 2020 рік – 12 відс. (0,8 млн грн), 2021 рік – 7,5 відс. (0,7 млн грн), 2022 рік – 15,3 відс. (0,7 млн грн), що **свідчить про низький рівень їх стягнення і, як наслідок, недонадходження коштів до державного бюджету.**

⁶¹ Лист від 18.08.2023 № 1395/05-1.

⁶² Дані сформовано за відомостями з електронних копій митних декларацій Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби, митне оформлення за якими завершено та які відповідно до міжнародних методологічних вимог і рекомендацій включено до статистичного експорту.

⁶³ За УКТ ЗЕД 4401, 4403, 4404, а також 4406 – шпали дерев'яні для залізничних або трамвайних колій, 4407 – лісоматеріали розпиляні або розщеплені уздовж, розділені на шари або лушчені, стругані або нестругані, шліфовані або нешліфовані, які мають або не мають торцеві з'єднання, завтовшки більш як 6 мм.

Крім того, митницями конфісковано лісоматеріалів на 20,9 млн грн: 2020 рік – 6,7 млн грн, 2021 рік – 9,3 млн грн, 2022 рік – 4,6 млн грн, I півріччя 2023 року – 0,3 млн гривень.

За 135 справами (**31,7 відс.**) **особи до адміністративної відповідальності не притягалися у зв'язку з припиненням провадження**; 25 справ закрито за результатами оскарження постанов митниць і судів (5,9 відсотка).

Протягом 2021–2022 років та I півріччя 2023 року між особами, які вчинили порушення митних правил, та митними органами укладено мирові угоди⁶⁴, за якими внесено 0,41 млн грн – кошти, які дорівнюють розміру штрафу (95,8 відс., або 0,39 млн грн, яких у I півріччі 2023 року), а також у I півріччі 2023 року задекларовано товарів у митних режимах відмови на користь держави, знищення або руйнування на суму 0,24 млн гривень.

На розгляді в судах протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року перебувала 31 справа за позовами суб'єктів господарювання у сфері лісового господарства на дії працівників митниць, 17 справ з яких не розглянуті по суті. Суди ухвалено рішення у 3 справах на користь суб'єктів господарювання та 11 – митних органів.

Отже, протягом 2020–2022 років при скороченні обсягів експорту деревини та виготовлених із неї виробів за кількістю на 2,6 відс., середня вартість 1 т товару зростає в 1,9 раза у доларовому та 2,3 раза у гривневому еквіваленті. При цьому у 2022 році порівняно з 2020 роком при зменшенні кількості (в 2 рази) та суми порушень митних правил (на 3,6 відс.), встановлених митницями, а також накладених штрафів (на 35,8 відс.), рівень стягнення штрафів залишається низьким (11,1 відс.), 31,7 відс. порушників не притягалися до адміністративної відповідальності.

7. ВЗАЄМОДІЯ ТА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ З МЕТОЮ ДОТРИМАННЯ ЛІСОКОРИСТУВАЧАМИ ВИМОГ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Сучасне лісове господарство України забезпечує не лише національну економіку деревиною для виробництва будівельних матеріалів та іншої лісогосподарської продукції, але і виконує екологічні й рекреаційні функції.

Частка лісового господарства у структурі ВВП України є незначною та коливається в межах 0,5–0,6 відсотка. Щороку сума сплачених лісокористувачами до державного бюджету податків та інших надходжень зростає, деревина є одним із базових ресурсів для формування ряду підгалузей економіки та широко застосовується в промисловому виробництві, будівництві, сільському господарстві, транспорті та хімічній індустрії.

З метою ефективного управління лісами на основі, зокрема, забезпечення сталого ведення лісового господарства, фінансової стабільності лісової галузі та створення сприятливих умов для активізації розвитку деревообробної та суміжних галузей економіки, розпорядженням Кабінету Міністрів України

⁶⁴ Відповідно до статті 521 Митного кодексу.

від 29 грудня 2021 р. № 1777-р⁶⁵ схвалено Державну стратегію управління лісами України до 2035 року.

Цією стратегією визначено **основні проблемні питання у сфері лісового господарства, які потребують вирішення**, зокрема: незабезпечення балансу між екологічними, економічними та соціальними функціями ведення лісового господарства; високий рівень корупції та незаконної діяльності в лісах; **неактуальність інформації про ліси та лісове господарство України**; нерозроблення економічних механізмів стимулювання запровадження природозберігаючих технологій або їх елементів, охорони, захисту, розширеного відтворення лісів, зокрема на землях приватної власності; **непрозорий механізм продажу деревини; незаконні рубки та обіг незаконно добутої деревини**; збитки, завдані лісовому господарству внаслідок збройної агресії РФ проти України.

Основною ціллю для економічного розвитку лісового господарства є підвищення економічного потенціалу лісів, яке передбачає збільшення частки лісового сектору у внутрішньому валовому продукті шляхом отримання максимально можливого доходу в процесі невиснажливого ведення лісового господарства, що забезпечує виконання лісами екологічних і соціальних функцій та фінансову стабільність лісогосподарських підприємств і максимальну додану вартість деревообробних підприємств та інших споживачів продукції і послуг за рахунок, зокрема, збільшення обсягу заготівлі деревини до науково обґрунтованого рівня невиснажливого лісокористування; отримання та реалізації деревини вищої якості; зведення до обґрунтованого мінімуму залишків відходів лісозаготівлі; максимального зменшення залишків нереалізованої на складах деревини.

Впровадження прозорого ринку деревини повинно здійснюватися шляхом законодавчого врегулювання питань встановлення правил торгівлі деревиною, основний з яких – доступ до ресурсу всіх споживачів; гнучкого формування цін з урахуванням тенденцій на світовому ринку та визначення методики собівартості деревини; запобігання проявам корупції завдяки відкритості та загальнодоступності інформації про рух деревини від продавця до покупця, ціни та обсяги продажів.

РНБО, розглянувши комплекс питань, пов'язаних із викликами та загрозами національній безпеці України у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів України, зумовленими дисбалансом між екологічними, економічними та соціальними функціями ведення лісового господарства, недосконалістю нормативно-правової бази, недостатнім фінансовим та матеріально-технічним забезпеченням функціонування лісової галузі в особливий період, рішенням від 29 вересня 2022 р. „Про охорону, захист, використання та відтворення лісів України в особливий період”⁶⁶ **доручила Кабінету Міністрів України, зокрема, у шестимісячний строк:**

⁶⁵ Із змінами, внесеними розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2023 р. № 840-р „Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1777”.

⁶⁶ Введеним у дію Указом Президента України від 29 вересня 2022 р. № 675/2022.

вжити заходів щодо зменшення нормативу сплати частини чистого прибутку (доходу), що відраховується державними лісогосподарськими, лісозахисними та іншими підприємствами, які належать до сфери управління Держлісагентства, до державного бюджету, – до 30 відсотків (підпункт „б” підпункту 2 пункту 1);

з метою реалізації заходів із масштабного заліснення України опрацювати питання щодо створення державного фонду розвитку лісового господарства, зокрема за рахунок коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, екологічного податку, рентної плати за використання лісових ресурсів, грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, частини податку на додану вартість й інших джерел; удосконалення системи оподаткування лісових земель шляхом формування Єдиного лісового податку та усунення подвійного оподаткування; внесення змін до порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок (абзаци перший–третій підпункту „в” підпункту 2 пункту 1).

Довідково. За інформацією Держлісагентства, агентством розроблено проект Закону „Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування подвійного оподаткування лісових земель”, метою прийняття якого є усунення подвійного оподаткування використання лісових земель, що сприятиме впровадженню політики збереження лісів та підприємств лісової галузі. Наразі лісогосподарські підприємства працюють в умовах подвійного оподаткування: сплачують податок за лісові землі та ренту плату за лісокористування.

Змінами, внесеними до Податкового кодексу Законом України від 10 липня 2018 р. № 2497-VIII „Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств” (набрав чинності з 15.08.2018), зокрема, пункт 273.1 статті 273 викладено в такій редакції: „Податок за лісові землі складається із земельного податку та рентної плати, що визначається податковим законодавством”. До прийняття зазначених змін податок за лісові землі справлявся як складова рентної плати, що визначається податковим законодавством.

Крім того, з метою забезпечення виконання постанови арбітражної групи Комітету з питань торгівлі від 11 грудня 2020 року щодо спору між ЄС та Україною у зв'язку з обмеженнями, що застосовані Україною на експорт окремих видів деревини до ЄС, відповідно до статті 311 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони, Кабінету Міністрів України доручено вжити заходів для врегулювання питання експорту деревини (підпункту 3 пункту 1).

Встановлено, що із цих рішень РНБО Кабінетом Міністрів України виконано лише одне: постановою від 22 вересня 2023 р. № 1017⁶⁷ внесено зміни до Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р. № 733, і Порядку здійснення лісовпорядкування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 лютого 2023 р. № 112.

⁶⁷ „Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р. № 733 і від 7 лютого 2023 р. № 112”.

Отже, Кабінетом Міністрів України не забезпечено належного вжиття заходів для виконання цього рішення РНБО.

Ефективність вжиття заходів, спрямованих на забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів, повноти надходжень до державного бюджету доходів, залежить від взаємодії державних органів на всіх етапах лісокористування та сплати податків та інших надходжень від такої діяльності.

Відповідно до підпункту 258.2.6 пункту 258.2 статті 258 Податкового кодексу суб'єкти лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, до 10 числа місяця, що настає за звітним кварталом, надсилають контролюючим органам перелік лісокористувачів, яким видано лісорубні квитки та лісові квитки.

Аудитом встановлено, що інформація про лісокористувачів, яким видано лісорубні квитки, щоквартально надсилалась територіальними органами Держлісагентства до територіальних органів ДПС.

Водночас за неналежного контролю Держлісагентства Вінницьким ОУЛМГ не дотримано вимог підпункту 258.2.6 пункту 258.2 статті 258 Податкового кодексу. Так, протягом 2020–2022 років інформація про видані лісорубні квитки надсилалась самими лісокористувачами до відповідних державних податкових інспекцій (ще й з порушенням термінів надання), а не Вінницьким ОУЛМГ до ГУ ДПС у Вінницькій області.

Слід зазначити, що відповідно до пункту 23 Порядку № 483 виданий лісорубний квиток автоматично надсилається територіальним органом Держлісагентства, органом виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим до ДПС в порядку інформаційної взаємодії.

Порядок інформаційної взаємодії з ДПС, структура та формат інформації, що передається, механізм та канали інформаційного обміну, процедури взаємодії інформаційних систем, ведення обліку інформаційних файлів визначаються Міндовкіллям та Мінфіном, а за наявності технічної можливості – Положенням про систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів „Трембіта”, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 08 вересня 2016 р. № 606 „Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів”.

За інформацією ДПС, на дату проведення Рахунковою палатою аудиту проекти розпорядчих актів щодо міжвідомчої інформаційної взаємодії ДПС з іншими державними органами від Міндовкілля та Мінфіну до ДПС не надходили.

Неналежна взаємодія територіальних органів Держлісагентства з правоохоронними органами є однією з причин низького рівня відшкодування шкоди, завданої лісовому господарству, зокрема незаконними рубками.

Так, протягом 2020–2022 років державною лісовою охороною Львівського ОУЛМГ виявлено 791 випадок незаконних рубок загальним обсягом 2,8 тис. м³ деревини, сума заподіяної шкоди становила 22,2 млн гривень. При щорічному зменшенні обсягу незаконних рубок: 1,5 тис. м³ (2020 рік), 0,8 тис. м³ (2021 рік), 0,6 тис. м³ (2022 рік), сума шкоди, нанесена лісовому господарству Львівської

області, у 2021 році порівняно з 2020 роком зменшилася на 52,6 відс. (з 10,3 до 4,9 млн грн), а у 2022 році зросла на 42,3 відс. (до 7 млн гривень).

При цьому з переданих Львівським ОУЛМГ до правоохоронних органів 373 матеріалів про відшкодування завданої шкоди на суму 20,1 млн грн, до суду направлено лише **12,6 відс. (47) матеріалів** на 1,4 млн грн (**7 відс.** загальної суми).

Аудитом встановлено, що Південно-Східним МУЛМГ спільно зі Східним лісовим офісом ДП „Ліси України” і Держекоінспекцією Придніпровського округу затверджено План спільних заходів на 2023 рік, направлених на попередження та виявлення фактів порушення природоохоронного законодавства України на території Дніпропетровської області. З метою забезпечення належної організації роботи з правоохоронними органами, начальник Південно-Східного МУЛМГ входить до складу міжвідомчої робочої групи з питань координації правоохоронних органів та інших державних органів щодо протидії кримінальним правопорушенням у сфері використання лісових ресурсів Донецької області.

Неухвалення Міндовкіллям рішень про здійснення Держекоінспекцією заходів державного нагляду (контролю) в частині використання, відтворення та охорони лісів негативно вплинуло на ефективність контролю за дотриманням лісокористувачами вимог чинного законодавства.

З 17.03.2022 відповідно до пункту 1 постанови № 303 припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) на період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 „Про введення воєнного стану в Україні”.

Водночас за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України протягом періоду воєнного стану, дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) на підставі рішень центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах (пункт 2 постанови № 303).

З метою виконання постанови № 303 Держекоінспекція надсилала до Міндовкілля матеріали щодо прийняття рішення про здійснення заходу державного нагляду (контролю) в частині використання, відтворення та охорони лісів, у тому числі на території природно-заповідного фонду, суб'єктами господарювання: з 24.02.2022 по 31.12.2022 – 22 матеріали та **не отримала жодного відповідного рішення про проведення позапланової перевірки**; з 01.01.2023 по 30.06.2023 – 29 матеріалів, отримано лише **8 рішень** про проведення позапланових перевірок.

Протягом періоду, що досліджувався, **інформаційна взаємодія між Держмитслужбою та Держлісагентством здійснювалася відповідно до Угоди про інформаційне співробітництво, укладеною 05.07.2019 між Державною фіскальною службою України та Державним агентством лісових ресурсів України**, і Протоколу до Угоди № 1 про порядок обміну інформацією, терміни, структуру та формат відомостей. Зокрема, Держмитслужба в електронному вигляді отримує від Держлісагентства інформацію з уніфікованого електронного дозвільного документа „сертифікат про походження лісоматеріалів та

виготовлених з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій” і надає у відповідь інформацію з електронних копій митних декларацій.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1200⁶⁸ утворено Державну податкову службу України та Державну митну службу України, реорганізувавши Державну фіскальну службу України шляхом поділу.

За інформацією Держмитслужби, наразі триває процедура погодження проєкту нової угоди про інформаційне співробітництво між Держмитслужбою та Держлісагентством і протоколів до неї.

Отже, **неналежна взаємодія, зокрема, територіальних органів Держлісагентства з правоохоронними органами в частині притягнення порушників лісового законодавства до відповідальності, Міндовкілля і Держекоінспекції – у частині неухвалення рішень про здійснення заходів державного нагляду (контролю) впливає на ефективність заходів, спрямованих на збереження лісів від незаконних рубок, пошкодження та іншого шкідливого впливу, та створює ризики втрати державним бюджетом відповідних доходів.**

ВИСНОВКИ

1. Упровадження у 2020 році обов’язкового для всіх лісокористувачів електронного обліку деревини та започаткування з 01.06.2023 експериментального проєкту з видачі лісорубних квитків та сертифікатів про походження лісоматеріалів є важливими завданнями для забезпечення дієвої і прозорої загальнодержавної системи контролю та перевірки законності походження деревини від заготівлі до готової продукції.

За результатами фінансово-господарської діяльності за 2020–2022 роки та І півріччя 2023 року лісокористувачами **отримано 75,9 млрд грн доходу**, до державного бюджету **сплачено 16 млрд грн податків та інших надходжень**. Показник рентабельності діяльності підприємств за КВЕД 02.20: Лісове господарство та лісозаготівлі у 2022 році порівняно з 2020 роком зріс з **1,1 до 4,9 відсотка**.

Значні обсяги незаконних рубок і шкода, заподіяна за їх наслідками, невжиття державними органами ефективних заходів з виявлення порушень лісового законодавства та притягнення винних осіб до відповідальності негативно впливали на ефективність використання лісових ресурсів, ведення лісового господарства в цілому та отримання державним бюджетом податків і платежів у повному обсязі.

Інформація про ліси України потребує оновлення: державний облік лісів у повному обсязі проведений у 1996 році, державний лісовий кадастр поновлювався станом на 01.01.2011. Ведення державного лісового кадастру та обліку лісів на основі узагальнення даних лісовпорядкування не дає змоги отримати статистично достовірні оцінки показників діяльності лісового господарства.

⁶⁸ Із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. № 846 „Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України”.

1.1. Показники ведення лісового господарства за 2020–2021 роки свідчили про стабільну роботу суб'єктів господарювання в цій сфері: заготівля деревини становила 17,8–17,6 млн м³, обсяг реалізації лісопродукції – 15,1–15,4 млн м³ відповідно. **У 2022 році** в зв'язку з воєнною агресією РФ проти України, бойовими діями та тимчасовою окупацією окремих територій нашої держави, **обсяги заготівлі деревини зменшились** на 9,7 відс. (до 15,9 млн м³), реалізація лісопродукції – на 14,9 відс. (до 13,1 млн м³).

В Україні протягом 2020–2022 років фактичні обсяги заготівлі деревини в порядку рубок головного користування зменшились на 13,3 відс. (з 6,3 до 5,5 млн м³), одночасно у 2022 році в окремих областях заготівля зросла, що зумовлено збільшенням потреб населення та соціальної сфери у дров'яній паливній деревині у зв'язку із введенням у країні воєнного стану.

1.2. Незважаючи на зменшення протягом 2020–2022 років кількості виявлених незаконних рубок деревини, рівень відшкодування заподіяної лісовому господарству шкоди залишається низьким. Так, протягом 2020–2022 років державною лісовою охороною виявлено 12,3 тис. випадків незаконних рубок обсягом 100,7 тис. м³, сума заподіяної шкоди становила 844,2 млн грн, з якої **відшкодовано лише 2,8 відс.** (23,8 млн гривень). Із загального обсягу незаконних рубок деревини, щодо 85,5 відс. (86,1 тис. м³) на суму 730 млн грн (86,5 відс.) **порушників не виявлено.**

1.3. Кабінетом Міністрів України не забезпечено в повному обсязі вжиття заходів щодо виконання рішення РНБО від 29 вересня 2022 р. „Про охорону, захист, використання та відтворення лісів України в особливий період”, введеного в дію Указом Президента України від 29 вересня 2022 р. № 675/2022. Як наслідок, питання забезпечення функціонування лісової галузі в особливий період залишається невирішеним.

1.4. Триваюча широкомасштабна збройна агресія РФ проти України вкрай негативно впливає на лісове господарство України – 2,9 млн га лісів мають різні рівні пошкодження.

На 30.06.2023 розмір шкоди та збитків, завданих державним та комунальним лісогосподарським підприємствам, за даними Держлісагентства, становить 1,1 млрд гривень.

1.5. Рахунковою палатою у 2017 році проведено аудит ефективності виконання повноважень органами державної влади в частині забезпечення повноти справляння податків та інших надходжень до державного бюджету суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства (рішення Рахункової палати від 26.10.2017 № 22-2) та **надано 16 рекомендацій (пропозицій), з яких 13 виконано повністю або частково.** Ці рекомендації (пропозиції) реалізовано, зокрема, в трьох законодавчих актах та двох наказах центральних органів виконавчої влади, два законопроекти перебувають на розгляді Верховної Ради України.

Водночас Мінагрополітики і Мінфіном (в межах повноважень) не забезпечено належного виконання окремих рекомендацій (пропозицій) Рахункової палати. Як наслідок, окремі **проблемні питання, пов'язані з повнотою справляння рентної плати за лісокористування, не вирішені.**

2. Рентна плата за лісокористування залишається важливим інструментом стимулювання до раціонального використання, приросту лісових ресурсів та посідає третє місце у структурі питомої ваги сплачених лісокористувачами до державного бюджету податків та інших надходжень.

Протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року до державного бюджету надійшло 2,2 млрд грн рентної плати за лісокористування. Водночас через воєнну агресію РФ проти України та тимчасову окупацію окремих територій держави, при підвищенні з 01.01.2022 розміру ставок з рентної плати лісокористування (на 14,5 відс.) надходження такої плати зменшились на 11,1 відсотка.

Через незабезпечення ДПС здійснення повною мірою її територіальними органами контролю за повнотою декларування та сплати лісокористувачами рентної плати немає достовірних даних про реальні суми рентної плати за лісокористування, яка підлягала нарахуванню та сплаті до державного бюджету.

Так, дані ДПС щодо нарахованої в додатку 8 до податкової декларації з рентної плати суми рентної плати за лісокористування (2,2 млрд грн) у 1,5 раза (або на 1 млрд грн) менші за дані Держлісагентства в частині суми обрахованої рентної плати в лісорубних квитках (3,2 млрд гривень). Також сума сплаченої рентної плати (2,5 млрд грн), за даними Держлісагентства, на 12,2 відс. (або 0,3 млрд грн) перевищує дані ДПС (2,2 млрд гривень).

2.1. Крім рентної плати за лісокористування лісокористувачі є платниками ПДВ, податку на прибуток та частини чистого прибутку (доходу).

Так, за результатами поданої податкової звітності протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року лісокористувачами **нараховано 16,1 млрд грн та сплачено 16 млрд грн податків та інших надходжень.**

Сума нарахованих і сплачених податків та інших платежів до державного бюджету суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства мала **стійку тенденцію до зростання: нарахування зросли в 1,7 раза** (з 2,9 млрд грн у 2020 році до 5 млрд грн у 2022 році), **сплата – в 1,8 раза** (з 3 до 5,4 млрд грн відповідно). Зазначене пов'язано із **збільшенням ціни реалізації одиниці продукції (в 2 раза)** та, відповідно, **вартості реалізованої лісопродукції (в 1,7 раза).**

Із загальної суми сплачених лісокористувачами податків та інших надходжень до державного бюджету, 66,8 відс. (10,7 млрд грн) становить ПДВ 14,1 відс. (2,25 млрд грн) – частина чистого прибутку (доходу), 13,7 відс. (2,2 млрд грн) – рентна плата за лісокористування, 5,4 відс. (0,87 млрд грн) – податок на прибуток.

Слід зазначити, що під час проведення аудиту Рахунковою палатою внаслідок прийняття окремими територіальними органами ДПС ефективних управлінських рішень щодо усунення порушень, встановлених аудитом, до державного бюджету надійшло 0,5 млн гривень.

2.2. З метою покращення ефективності функціонування лісової галузі та наближення управління нею до європейських стандартів постановою № 1003, за ініціативою Держлісагентства, утворено Державне спеціалізоване господарське підприємство „Ліси України” та приєднано до нього спеціалізовані державні лісогосподарські підприємства, які належали до сфери управління

Держлісагентства. Як наслідок, станом на 01.07.2023 кількість таких лісогосподарських підприємств зменшилася на 137, або на 38,8 відс. (з 353 на 01.01.2021 до 216 на 01.07.2023). При цьому на дату проведення аудиту реорганізація цих підприємств не завершена, всі вони обліковуються як платники податків у ДПС.

За результатами фінансово-господарської діяльності за I півріччя 2023 року Державним спеціалізованим господарським підприємством „Ліси України” отримано 11 млрд грн доходу, до державного бюджету сплачено 2 677,2 млн грн податків та інших надходжень, що становить 88 відс. загальної суми, сплаченої лісокористувачами.

3. Мінфіном у 2020 та 2022 роках не досягнуто обґрунтованого прогнозування рентної плати за лісокористування до державного бюджету. За наявності методики прогнозування надходжень рентної плати, яка враховує очікувані та фактичні надходження, індекси цін та ставок, а також додаткові фактори, які можуть збільшити або зменшити надходження, прогнозний розрахунок рентної плати за лісокористування здійснювався Мінфіном лише на підставі даних ДПС. Як наслідок, **показники доходів виконано на 115,6 та 71,6 відс. відповідно.**

ДПС при доведенні своїм територіальним органам показників доходів з рентної плати за лісокористування не враховувались надані останніми очікувані надходження та фактичні надходження попередніх звітних періодів, що **призводило до суттєвого перевиконання та/або невиконання цих показників окремими ГУ ДПС.** Як наслідок, загальна сума недовиконання за 2021–2022 роки і I півріччя 2023 року становить 297,2 млн гривень.

4. Нормативно-правова база, яка на час проведення аудиту визначала правові засади регулювання питань ведення лісового господарства, справляння податків та інших надходжень лісокористувачами, в цілому є сформованою, проте окремі її норми потребують узгодження та удосконалення.

4.1. Положення пункту 5 Інструкції з ведення електронного обліку деревини не відповідає вимогам статті 256 Податкового кодексу в частині визначення класифікації дров'яної деревини. Потребують удосконалення також норми підпункту 256.11.2 пункту 256.11 статті 256 Податкового кодексу в частині сплати вартості додатково заготовленої ділової деревини (лісоматеріалів круглих) у разі перевищення обсягу фактичної заготівлі більше як на 15 відс. зазначеного в лісорубному квитку та визначення класифікації дров'яної деревини.

4.2. Потребують урегулювання норми:

абзацу першого пункту 3 Порядку № 138 відповідно до вимог абзацу першого пункту 46.5 статті 46 Податкового кодексу в частині заміни слів „Державною податковою службою” словами „Міністерством фінансів”;

пункту 5 Тимчасового порядку № 1260 – вимог статті 3 Закону № 2860 у частині сертифіката про походження лісоматеріалів разом із залізничною накладною про придбання лісо- та пиломатеріалів або лісорубним квитком (для постійних лісокористувачів).

4.3. Незатвердження уніфікованої форми акта, який складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю в частині дотримання суб'єктом господарювання вимог лісового

законодавства, унеможливило проведення територіальними органами Держлісагентства таких заходів.

4.4. Додаток 8 „Розрахунок з рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування” до податкової декларації з рентної плати не містить відомостей щодо виду проведеного донарахування рентної плати за лісокористування. Як наслідок, достовірність та повноту декларування лісокористувачами податкового зобов'язання з рентної плати за лісокористування можливо дослідити лише при проведенні документальних перевірок.

4.5. Законодавством України не встановлено ставок вивізного мита при експорті товарів групи 44 УКТ ЗЕД „Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля”.

5. Державними органами не забезпечено належної взаємодії та ухвалення управлінських рішень у частині дотримання лісокористувачами вимог чинного законодавства, що негативно впливає на ефективність заходів, спрямованих на збереження лісів від незаконних рубок, пошкодження та іншого шкідливого впливу, та створює ризики втрати державним бюджетом відповідних доходів.

5.1. Через нежиття державною лісовою охороною, Держекоінспекцією та правоохоронними органами ефективних заходів, спрямованих на усунення порушень лісового законодавства, 97,2 відс. шкоди, заподіяної лісу, та 80,9 відс. пред'явлених претензій, позовів про відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення лісового законодавства, залишилися невідшкодованою/нестягненими, до судів передано лише 21,9 відс. справ, за якими збитки не відшкодовані.

Однією з причин низького рівня відшкодування шкоди, завданої лісовому господарству, зокрема незаконними рубками, є **неналежна взаємодія територіальних органів Держлісагентства з правоохоронними органами.**

Аудитом встановлено, що із переданих протягом 2020–2022 років Львівським ОУЛМГ до правоохоронних органів 373 матеріалів про компенсацію шкоди, заподіяної лісу, на суму 20,1 млн грн, до суду скеровано лише 12,6 відс. (47) матеріалів на 1,4 млн грн (7 відс. загальної суми).

5.2. Міндовкіллям не виносилися рішення про здійснення Держекоінспекцією заходів державного нагляду (контролю) в частині використання, відтворення та охорони лісів, що **не сприяло ефективності контролю за дотриманням лісокористувачами вимог чинного законодавства.**

Так, з 17.03.2022 відповідно до постанови № 303 припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) на період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64. Водночас за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України протягом періоду воєнного стану, дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) на підставі

рішень центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах.

Держекоінспекцією від Міндовкілля з 24.02.2022 по 31.12.2022 не отримано жодного рішення про проведення позапланової перевірки щодо надісланих 22 матеріалів про здійснення заходу державного нагляду (контролю) в частині використання, відтворення та охорони лісів, у тому числі на території природно-заповідного фонду, з 01.01.2023 по 30.06.2023 – щодо 29 матеріалів отримано лише 8 відповідних рішень.

5.3. Інформаційна взаємодія між Держмитслужбою та Держлісагентством здійснюється відповідно до Угоди про інформаційне співробітництво між Державною фіскальною службою України та Державним агентством лісових ресурсів України, укладеної ще 05.07.2019, і Протоколу до Угоди № 1 про порядок обміну інформацією, терміни, структуру та формат відомостей.

6. Держлісагентством повною мірою не забезпечено контролю за належним виконанням його територіальними органами норм чинного законодавства. Також Держлісагентство не володіє даними про обсяги перевищення фактичної заготівлі деревини і, відповідно, проведеного територіальними органами Держлісагентства перерахунку рентної плати у разі такого перевищення. Як наслідок, створені ризики недонадходження рентної плати за лісокористування до державного бюджету.

Південно–Східним МУЛМГ у порушення пункту 5 Тимчасового порядку № 1260 експортеру ФОП Ш. видано два сертифікати про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів на основі видаткових накладних, що підтверджують переміщення лісоматеріалів між суб'єктами господарювання, а не товарно-транспортних або залізничних накладних про придбання лісо- та пиломатеріалів або лісорубного квитка (для постійних лісокористувачів).

Встановлено недотримання Вінницьким ОУЛМГ вимог підпункту 258.2.6 пункту 258.2 статті 258 Податкового кодексу. Так, протягом 2020–2022 років інформація про видані лісорубні квитки надсилалась самими лісокористувачами до відповідних державних податкових інспекцій в області (ще й з порушенням термінів надання), а не Вінницьким ОУЛМГ до ГУ ДПС у Вінницькій області.

7. ДПС не забезпечено належної організації та здійснення її територіальними органами контролю за повнотою обліку платників рентної плати за лісокористування, дотриманням ними норм чинного законодавства в частині повноти і своєчасності сплати податків та інших платежів, що призвело до низької результативності контрольної-перевірочної роботи і недонадходжень до державного бюджету.

7.1. ДПС не володіє даними щодо кількості суб'єктів господарювання у сфері лісового господарства – фізичних осіб – підприємців, що призводить до неповноти обліку таких платників і несплати ними відповідних податків до державного бюджету.

Із загальної кількості суб'єктів господарювання у сфері лісового господарства, більше 80 відс. платників звітували про відсутність податкових зобов'язань з рентної плати за лісокористування, що свідчить про нездійснення такими

суб'єктами діяльності у цій сфері та **невідповідність даних обліку ДПС реальній кількості платників рентної плати.**

7.2. Протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року із застосованих територіальними органами ДПС 62,5 млн грн штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) за порушення граничних термінів подання податкової звітності та граничних термінів сплати узгоджених сум грошових зобов'язань **за результатами камеральних перевірок** поданої суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства податкової звітності до державного бюджету надійшло 59,3 млн грн, або 94,9 відсотка.

7.3. Протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року із **донарахованих 369,4 млн грн сум грошових зобов'язань з податків та інших надходжень за результатами документальних перевірок до державного бюджету надійшло лише 130,4 млн грн, або кожна третя гривня.**

Аудит засвідчив **недотримання окремими територіальними органами ДПС вимог пункту 3 постанови № 138 в частині здійснення разом з міжрегіональними територіальними органами Держаудитслужби контролю за повнотою і своєчасністю сплати державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу):**

ГУ ДПС у Дніпропетровській області при проведенні документальної перевірки **підтверджено правомірність застосування лісогосподарським підприємством базового нормативу відрахування частини чистого прибутку (доходу) у розмірі 50 відс. без фактичного спрямування таким платником 30 відс. чистого прибутку (доходу) на придбання необоротних активів, необхідних для здійснення заходів з охорони, захисту, використання та відтворення лісів.**

Під час аудиту Рахункової палати ГУ ДПС у Дніпропетровській області проведено документальну позапланову виїзну перевірку, за результатами якої **донараховано 528,8 тис. грн (423 тис. грн основного платежу та 105,8 тис. грн штрафних фінансових санкцій (штрафів)) частини чистого прибутку (доходу), що надійшла до державного бюджету в повному обсязі;**

у 16 актах документальних перевірок лісогосподарських підприємств, проведених ГУ ДПС у Дніпропетровській області на підставі підпункту 78.1.7 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу, підтверджено застосування платниками нормативу відрахування частини чистого прибутку (доходу) у розмірі 50 відс. за відсутності інформації про фактичне спрямування такими платниками 30 відс. чистого прибутку (доходу) від своєї діяльності. Як наслідок, у разі непроведення міжрегіональним територіальним органом Держаудитслужби державного фінансового аудиту та припинення юридичної особи існують ризики втрати державним бюджетом відповідних надходжень;

ГУ ДПС у Київській області при проведенні документальної перевірки **встановлено заниження лісогосподарським підприємством фінансового результату до оподаткування (прибуток) за IV квартал 2020 року на суму 279,9 тис. грн, однак питання повноти відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) не досліджувалось, донараховання із зазначеного платежу не здійснювалось. Як наслідок, державним бюджетом недоотримано, за розрахунками, 202 тис. гривень.**

7.4. Аудитом у ГУ ДПС у Вінницькій області встановлено надання у 2020 та 2021 роках п'яти розстрочень зі сплати грошових зобов'язань з рентної плати за лісокористування підприємству лісового господарства в сумі 3,2 млн грн без достатніх підстав існування обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу.

7.5. Судами розглянуто 106 справ щодо оскарження суб'єктами господарювання рішень контролюючих органів на суму 219,6 млн грн: у **66 справах (62,3 відс. розглянутих) на суму 130,3 млн грн (59,3 відс. суми позовів) рішення прийнято на користь платників податків.**

8. Через неефективний контроль Держмитслужби митниці не забезпечено належного виконання всіх процедур у частині притягнення винних осіб до відповідальності за порушення митних правил.

При зменшенні у 2022 році порівняно з 2020 роком встановлених митниціями кількості (в 2 рази) і суми порушень митних правил (на 3,6 відс.), а також накладених штрафів (на 35,8 відс.), **рівень стягнення штрафів залишається низьким (11,1 відс.), 31,7 відс. порушників до адміністративної відповідальності не притягалися.**

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Рішення Рахункової палати і Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень державними органами в частині забезпечення контролю своєчасності, повноти нарахування та сплати податків та інших надходжень до державного бюджету суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства (далі – Звіт) надіслати Верховній Раді України протягом 15 днів з дня затвердження.

2. Рішення Рахункової палати і Звіт у порядку інформування надіслати Комітетові Верховної Ради України з питань бюджету, Комітетові Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування.

3. Рішення Рахункової палати і Звіт у порядку інформування надіслати Раді національної безпеки і оборони України.

4. Відомості у формі рішення Рахункової палати про результати аудиту ефективності виконання повноважень державними органами в частині забезпечення контролю своєчасності, повноти нарахування та сплати податків та інших надходжень до державного бюджету суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства надіслати Кабінету Міністрів України і рекомендувати доручити:

4.1. Міндовкіллю, Мінфіну спільно з Держлісагентством та ДПС розглянути питання удосконалення системи справляння рентної плати за лісокористування з метою поліпшення її адміністрування та збільшення надходжень до державного бюджету.

4.2. Мінфіну підготувати та внести в установленому порядку на розгляд Кабінетові Міністрів України:

проекти законів України щодо внесення змін до абзацу другого пункту 256.9 статті 256 Податкового кодексу в частині визначення класифікації дров'яної деревини та підпункту 256.11.2 пункту 256.11 статті 256 Податкового кодексу в частині сплати вартості заготовленої ділової деревини (лісоматеріалів круглих) у

разі перевищення при заготівлі зазначеного в лісорубному квитку обсягу більше як на 15 відсотків;

проект постанови Кабінету Міністрів України щодо внесення зміни до пункту 3 Порядку № 138 в частині заміни слів „Державною податковою службою” словами „Міністерством фінансів”.

4.3. Мінфіну спільно з ДПС розглянути питання про внесення пропозицій щодо доповнення додатка 8 „Розрахунок з рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування” до податкової декларації з рентної плати відомостями про вид проведеного донарахування рентної плати.

4.4. Мінфіну спільно з Держмитслужбою та іншими заінтересованими державними органами розглянути питання про внесення пропозицій щодо запровадження ставок вивізного мита при експорті товарів групи 44 УКТ ЗЕД „Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля”.

4.5. Міндовкіллю спільно з Держлісагентством підготувати та внести в установленому порядку на розгляд Кабінетові Міністрів України проект постанови Кабінету Міністрів України про внесення змін до пункту 5 Тимчасового порядку № 1260 з метою приведення у відповідність з нормами статті 3 Закону № 2860 щодо врегулювання переліку документів, які разом із заявою подаються експортерами територіальному органу Держлісагентства для отримання сертифіката про походження лісоматеріалів.

4.6. Міндовкіллю вжити заходів щодо затвердження уніфікованої форми акта, який складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю в частині дотримання суб'єктом господарювання вимог лісового законодавства.

5. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати ДПС і рекомендувати:

5.1. Розробити і затвердити план заходів щодо виконання рекомендацій Рахункової палати, визначити строки виконання і відповідальних осіб.

5.2. Запровадити систематичний та дієвий контроль за належним виконанням територіальними органами ДПС повноважень у частині:

адміністрування рентної плати за лісокористування, достовірності та повноти обліку платників податків такої плати;

організації та проведення документальних перевірок з питань повноти нарахування та своєчасності сплати лісокористувачами податків та інших надходжень до державного бюджету.

5.3. Забезпечити дотримання територіальними органами вимог пункту 3 постанови № 138 в частині здійснення разом з міжрегіональними територіальними органами Держаудитслужби контролю за повнотою та своєчасністю відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) при проведенні документальних перевірок лісгосподарських підприємств, зокрема на підставі підпункту 78.1.7 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу.

6. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати Держлісагентству і рекомендувати:

6.1. Розробити і затвердити план заходів щодо виконання рекомендацій Рахункової палати, визначити строки виконання і відповідальних осіб.

6.2. Запровадити контроль за дотриманням територіальними органами Держлісагентства вимог нормативно-правових актів при видачі лісорубних квитків і сертифікатів про походження лісоматеріалів.

6.3. Забезпечити ефективну взаємодію територіальних органів Держлісагентства з правоохоронними органами при здійсненні заходів державної охорони лісів від незаконних рубок та запобігання порушенням лісового законодавства.

7. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати ГУ ДПС у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській та Львівській областях і рекомендувати розглянути результати аудиту, розробити та вжити невідкладних заходів для усунення виявлених порушень і недоліків у роботі.

8. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати Центрально-Західному МУЛМГ (м. Вінниця), Західному МУЛМГ (м. Львів), Південно-Східному МУЛМГ (м. Дніпро) і рекомендувати розглянути результати аудиту, розробити та вжити невідкладних заходів для усунення виявлених порушень і недоліків у роботі.

Член Рахункової палати

Цезар ОГОНЬ

Зведені дані про обсяги встановленої до заготівлі деревини, використаної розрахункової лісосіки та фактичної заготівлі деревини від рубок головного користування за 2020–2022 роки та I півріччя 2023 року

Показник	Всього, тис. м ³	У т. ч.			
		2020 р.	2021 р.	2022 р.	I півр. 2023 р.
1	2	3	4	5	6
1. Обсяги дозволених до відпуску запасів деревини	55090,9	15954,9	15376,4	15031,4	8728,1
2. Встановлена розрахункова лісосіка	33 371,7	8 420,7	8 444,1	8 335,7	8 171,2
з них найбільше по областях, всього	24 080,6	6 029,4	6 051,1	6 033,0	5 967,1
<i>Волинська</i>	2 966,8	728,4	746,1	746,1	746,1
<i>Житомирська</i>	5 328,2	1 350,7	1 330,1	1 330,1	1 317,3
<i>Івано-Франківська</i>	2 291,7	563	563	602,8	563
<i>Київська</i>	2 418	630,9	628,3	580,2	578,6
<i>Львівська</i>	2 446,9	613,6	613,6	613,6	606,2
<i>Рівненська</i>	3 357,8	825,6	852,7	841,9	837,7
<i>Сумська</i>	2 233,8	557,6	557,6	559,3	559,3
<i>Чернігівська</i>	3 037,5	759,8	759,8	759	759
3. Використання (освоєння) розрахункової лісосіки	22 676	6 344	6 159,2	5 471,3	4 701,5
з них найбільше по областях, всього	16 544	4 541,7	4 489,8	4 006,1	3 506,4
<i>Волинська</i>	1 934,2	508,3	525,7	539,3	361
<i>Житомирська</i>	4 188,3	1 079,1	1 153	1 025,2	931
<i>Івано-Франківська</i>	952,5	249,4	270,7	249,4	183
<i>Київська</i>	1 524,1	446,1	440,7	347,1	290,1
<i>Львівська</i>	1 693,8	461,1	436,1	475,7	320,8
<i>Рівненська</i>	2 181,8	584,5	520,3	564,5	512,6
<i>Сумська</i>	1 589,3	486,7	449,5	321,1	332,1
<i>Чернігівська</i>	2 479,9	726,5	693,9	483,8	575,7
4. Фактичні обсяги заготовленої деревини	20 564,8	6 304,2	6 122,9	5 462,7	2 675
з них найбільше по областях, всього	15 025,9	4 519,8	4 506,9	3 962,7	2 036,5
<i>Волинська</i>	1 807,2	502,1	525,4	535,3	244,3
<i>Житомирська</i>	3 770,9	1 081,2	1 156,9	1 027,6	505,2
<i>Івано-Франківська</i>	864,8	246,4	256,6	236,3	125,5
<i>Київська</i>	1 432,2	445,2	442,5	345,8	198,7
<i>Львівська</i>	1 576,5	441,8	467	487,5	180,1
<i>Рівненська</i>	1 950,4	586,8	527,6	569	267,1
<i>Сумська</i>	1 431,1	481,2	441	314,7	194,2
<i>Чернігівська</i>	2 192,9	735,1	689,8	446,6	321,4
5. Частка використання (освоєння) розрахункової лісосіки у загальній розрахунковій лісосіці, відс.	67,9	75,3	72,9	65,6	57,5
з них найбільше по областях, всього	68,7	75,3	74,2	66,4	58,8
<i>Волинська</i>	65,2	69,8	70,5	72,3	48,4
<i>Житомирська</i>	78,6	79,9	86,7	77,1	70,7
<i>Івано-Франківська</i>	41,6	44,3	48,1	41,4	32,5
<i>Київська</i>	63	70,7	70,2	59,8	50,1
<i>Львівська</i>	69,2	75,2	71,1	77,5	52,9
<i>Рівненська</i>	65	70,8	61	67,1	61,2
<i>Сумська</i>	71,1	87,3	80,6	57,4	59,4
<i>Чернігівська</i>	81,6	95,6	91,3	63,7	75,9

Продовження додатка 1 до Звіту

	1	2	3	4	5	6
6.	Частка фактично заготовленої деревини у загальній розрахунковій лісосіці, відс.					
		61,6	74,9	72,5	65,5	32,7
	з них найбільше по областях, всього	62,4	75	74,5	65,7	34,1
	Волинська	60,9	68,9	70,4	71,7	32,7
	Житомирська	70,8	80	87	77,3	38,4
	Івано-Франківська	37,7	43,8	45,6	39,2	22,3
	Київська	59,2	70,6	70,4	59,6	34,3
	Львівська	64,4	72	76,1	79,5	29,7
	Рівненська	58,1	71,1	61,9	67,6	31,9
	Сумська	64,1	86,3	79,1	56,3	34,7
	Чернігівська	72,2	96,8	90,8	58,8	42,3
7.	Частка фактично заготовленої деревини у освоєній розрахунковій лісосіці, відс.					
		90,7	99,4	99,4	99,8	56,9
	з них найбільше по областях, всього	90,8	99,5	100,4	98,9	58,1
	Волинська	93,4	98,8	100	99,3	67,7
	Житомирська	90	100,2	100,3	100,2	54,3
	Івано-Франківська	90,8	98,8	94,8	94,7	68,6
	Київська	94	99,8	100,4	99,6	68,5
	Львівська	93,1	95,8	107,1	102,5	56,1
	Рівненська	89,4	100,4	101,4	100,8	52,1
	Сумська	90	98,9	98,1	98	58,5
	Чернігівська	88,4	101,2	99,4	92,3	55,8

Дані щодо нарахування та сплати податків та інших надходжень суб'єктами господарювання у сфері лісового господарства

млн грн

Показник	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2020 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2021 р.	2020– 2022 рр.	I півр. 2023 р.	2020–I півр. 2023 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Податок на прибуток підприємств (ККДБ 11020000)								
Кількість поданих декларацій	883	819	-64	680	-139	2382	41	2423
Загальний дохід	18 510,3	28 387,3	+9 877	28 062,7	-324,6	74 960,3	935,7	75 896
Прибуток	360,1	1 625,1	1 265,0	1 676,9	51,8	3 662,1	38,7	3 700,8
Збиток	-120,0	-178,8	-58,8	-475,2	-296,4	-774,0	-2,9	-776,9
Нараховано	44,4	242,5	198,1	204,9	-37,6	491,8	4,6	496,4
Сплачено	69,2	206,7	137,5	392,6	185,9	668,5	201,6	870,1
рівень сплати, відс.	155,9	85,2	x	191,6	x	135,9	4382,6	175,3
Частина чистого прибутку (доходу) (ККДБ 21010100)								
Кількість поданих розрахунків	456	433	-23	325	-108	1214	200	1 414
Чистий прибуток (дохід)	232,1	1 203,4	971,3	1 284,6	81,2	2 720,1	1760,4	4 480,5
Нараховано	173	645,4	472,4	687,6	42,2	1 506	1392,2	2 898,2
Сплачено	206,6	463,1	256,5	794,6	331,5	1 464,3	784,9	2 249,2
рівень сплати, відс.	119,4	71,8	x	115,6	x	97,2	56,4	77,6
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (ККДБ 13010100)								
Кількість поданих декларацій**	5095	4537	-558	4608	71	14240	2646	16 886
Нараховано	697,3	658,3	-39	606,1	-52,2	1961,7	244,1	2 205,8
Сплачено	701,9	686,7	-15,2	609,4	-77,3	1998	208,4	2 206,4
рівень сплати, відс.	100,7	104,3	x	100,5	x	101,9	85,4	100
ПДВ (ККДБ 14060100)								
Нараховано	1 971,2	3 186,2	1 215	3584	397,8	8 741,4	1 842,1	10 583,5
Сплачено	2 006,3	3 244,9	1 238,6	3 620,8	375,9	8872	1 848,6	10 720,6
рівень сплати, відс.	101,8	101,8	x	101	x	101,5	100,4	101,3

Продовження додатка 2 до Звіту

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Разом за податками та іншими надходженнями								
Нараховано	2 878,0	4 733,8	1 855,8	5 044,3	310,5	12 656,1	3 474,5	16 130,6
Сплачено	2 984,0	4 601,4	1 617,4	5 417,4	816,0	13 002,8	3 043,5	16 046,3
рівень сплати, відс.	103,7	97,2	х	107,4	х	102,7	87,6	99,5
Бюджетне відшкодування ПДВ (ККДБ 14060200)								
Кількість суб'єктів, які подали заяви	56	49	-7	35	-14	140	32	172
Сума, заявлена до відшкодування	38,9	48,9	10	32,1	-16,8	119,9	22,6	142,5
Кількість суб'єктів, які отримали відшкодування	51	49	-2	35	-14	135	31	166
Відшкодовано за заявами, поданими у відповідному періоді	38,3	48,5	10,2	31,8	-16,7	118,6	21,8	140,4
Залишок невідшкодованих сум	0,7	0,3	-0,4	0,3	0	1,3	0,8	2,1
Податковий борг до державного бюджету*								
Всього, у тому числі	203,6	199,7	-3,9	221,2	21,5	х	206,9	х
податок на прибуток (ККДБ 11020000)	34,3	38,2	3,9	38,8	0,6	х	48,2	х
рентна плата (ККДБ 13010100)	16,6	5,2	-11,4	8,1	2,9	х	1,7	х
ПДВ (ККДБ 14060100)	83,4	74	-9,4	85,8	11,8	х	82,6	х
частина чистого прибутку (доходу) (ККДБ 21010100)	69,3	82,3	13	88,5	6,2	х	74,4	х
Переплата до державного бюджету*								
Всього, у тому числі	50,4	123,8	73,4	164,4	40,6	х	171,4	х
податок на прибуток (ККДБ 11020000)	13,7	44,5	30,8	36,6	-7,9	х	134,1	х
рентна плата (ККДБ 13010100)	23,7	41,1	17,4	46,9	5,8	х	3,7	х
ПДВ (ККДБ 14060100)	7,4	16,1	8,7	30,2	14,1	х	11,9	х
частина чистого прибутку (доходу) (ККДБ 21010100)	5,6	22,1	16,5	50,7	28,6	х	21,7	х

* станом на 1 число року (періоду), наступного за звітним

** додатків 8 „Розрахунок з рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування” до податкової декларації з рентної плати

Результати здійснених Держекоінспекцією, її територіальними та міжрегіональними територіальними органами заходів державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства у сфері охорони, захисту, використання і відтворення лісів протягом 2020–2022 років та I півріччя 2023 року

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020– 2022 рр.	I півр. 2023 р.	2020 рік–I півр. 2023 р.
Кількість проведених перевірок	973	239	402	1 614	266	1 880
Кількість складених протоколів	3 007	5 102	1 420	9 529	608	10 137
Притягнуто до адміністративної відповідальності (чол.)	2 892	4 927	1 372	9 191	602	9 793
Сума накладених штрафів (тис. грн), з них:	1 088,5	1 843,3	521,5	3 453,3	322,1	3 775,4
стягнута сума	1 023,7	1 793,1	487,9	3 304,7	283,0	3 587,7
<i>відс. стягнення накладених штрафів</i>	94	97,3	93,6	95,7	87,9	95
Передано матеріалів до правоохоронних органів	383	391	146	920	103	1023
<i>відс. переданих матеріалів в кількості проведених перевірок</i>	39,4	163,6	36,3	57,0	38,7	54,4
Відкрито кримінальних проваджень	215	239	116	570	87	657
<i>відс. відкритих кримінальних проваджень в кількості матеріалів, переданих до правоохоронних органів</i>	56,1	61,1	79,5	62	84,5	64,2
Загальна сума розрахованих збитків (тис. грн)	316 776,7	452 330,9	43 186,9	812 294,5	109 875,2	922 169,7
у тому числі нанесених невідновленими особами	137 358,3	66 160,2	22 833,3	226 351,7	13 091,4	239 443,1
<i>відс. у загальній сумі розрахованих збитків</i>	43,4	14,6	52,9	27,9	11,9	26
Сума пред'явлених позовів, претензій, збитків (тис. грн), з них:	91 846,6	125 732,9	18 059,2	235 638,7	103 407,9	339 046,6
стягнута сума	12 197,9	20 469,7	17 477,6	50 145,3	14 761,5	64 906,8
<i>відс. стягнення пред'явлених позовів, претензій, збитків</i>	13,3	16,3	96,8	21,3	14,3	19,1
Кількість поданих до судів позовів для прийняття рішень про тимчасову заборону (зупинення), з них	4	1	0	5	0	5
кількість прийнятих судами рішень	1	2	0	3	0	3

Результати документальних перевірок платників податків – суб'єктів господарювання у сфері лісового господарства

млн грн

Показник	Кількість проведених перевірок	Донараховано грошових зобов'язань, всього	У тому числі			Зменшено суму ПДВ, заявлена до відшкодування	Зменшено суму збитків	Зменшено суму від'ємного значення ПДВ	Узгоджено		Сплачено	
			основний платіж	штрафна санкція	пеня				сума	відс.	сума	відс.
2020 р.	20	15,5	12,9	2,5	0,1	0	0	0,1	2,7	17,4	2,6	16,7
документальна планова	2	1,7	1,4	0,3	0,0	0	0	0	0,4	24	0,4	23,6
документальна позапланова	18	13,9	11,6	2,2	0,1	0	0	0,1	2,3	16,6	2,2	15,9
2021 р.	97	127,7	109	18	0,6	0,2	5,5	0	23,6	18,5	21,8	17,1
документальна планова	35	73,6	60,1	13,1	0,4	0	2,6	0	12,9	17,5	11,6	15,7
документальна позапланова	62	54,1	48,9	4,9	0,2	0,2	3	0	10,7	19,8	10,3	19
2022 р.	203	144,4	104,4	38,2	1,8	0,3	2,7	1	103,8	71,9	77,7	53,8
документальна планова	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
документальна позапланова	203	144,4	104,4	38,2	1,8	0,3	2,7	1	103,8	71,9	77,7	53,8
I півр. 2023 р.	128	81,8	59	22,5	0,3	0,2	2,8	0,4	33,1	40,5	28,3	34,5
документальна планова	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
документальна позапланова	128	81,8	59	22,5	0,3	0,2	2,8	0,4	33,1	40,5	28,3	34,5
Всього:	448	369,4	285,4	81,2	2,8	0,7	11	1,5	163,2	44,2	130,4	35,3
документальна планова	37	75,3	61,5	13,4	0,4	0	2,6	0	13,3	17,7	12	15,9
документальна позапланова	411	294,1	224	67,8	2,4	0,7	8,4	1,5	149,9	51	118,4	40,3